

سُورَةُ الْأَحْزَابِ ﴿٣٣﴾ AHZAB SÛRESİ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Bu sûre-i celile 73 âyet, 1280 kelime, 5990 harften ibarettir. Medine’de nâzil olmuştur. “Ahzab” , “hizb”in çoğuludur. Bu sûrede Müslümanlara karşı savaşmak üzere birleşen, Arap kabilelerinden bahsedildiği için bu isim verilmiştir.

(Rivâyete göre; Müşriklerin bir takım ileri gelenleri “Uhud” savaşından sonra Medine’ye gelmişler. Münafıkların lideri Abdullah bin Übeyy’in evine misafir olmuşlardı. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem bunlara, kendisi ile görüşmek üzere eman vermişti. Bu görüşme esnasında Rasûlûllah’a, “Sen bizim taptıklarımızı diline dolamaktan vazgeç. Onlar menfaat sağlayabilir, şefaath edebilir de. Biz de seni Rabbinle baş başa bırakalım” dediler. Orada bulunan Müslümanların canları sıkıldı, onları öldürmek istediler. Bunun üzerine verilmiş olan emânın bozulması konusunda Ân lâh’tan korkmaları. Ve kâfirler ile münafıkların sözlerine uymaymalarını, Rasûlûllah’ın şahsında Mü’minlerden isteyen bu âyet-i kerime nâzil olmuştur.

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ اتَّقِ اللَّهَ وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا 1-

Hâlik-i Kâinat'ın, Habibine olan muhabbeti diğer peygamberlere nispetle pek çoktur. Diğer peygamberlerle Cenâb-ı Hak tekellüm ederken, onlara hitâben "Yâ Mûsâ, Yâ Îsâ, Yâ İbrahim" olarak hitap ediyor. Kur'ân'da hep böyle geçiyor. Fakat Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'in ism-i celili geçince, يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ sıfatı ile ilâhî ve مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ yâni tâ'zimi meşhur olan kelime ile. Ne büyük bir Peygamber ki Âllâh CelleCelâlûhû, Kitâbında ta'zim ile ismini zikrediyor. Diğer peygamberlerden, Ulûl Azim olanlara bile "Yâ İbrahim, Yâ Mûsâ, Yâ Îsâ, Yâ Nûh" diyor.

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ Nebe; Haberdar. Benden haber alıp da veren, Ey Nebiyyim Sallâllâhû Aleyhivesellem. اتَّقِ اللَّهَ Âllâh-û Teâlâ'nın takvasına devam et, murâd edilen ümmettir. وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ Kâfir-i münafıkların söylediklerine üzülme, onların sözlerine kıymet verme. إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا Muhakkak Âllâh CelleCelâlûhû عَلِيمًا âlimdir mülkünde, olanları ve ne yapacağını bilir. حَكِيمًا Hâkim'dir, yerli yerine halk eder. Yakında onların cezasını verecektir.

وَاتَّبِعْ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا 2-

وَاتَّبِعْ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ Rabbinden, sana vahyolunan Kur'ân'a tâbi ol. إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا

yaptığınız amellerden haberdardır. İyiliğe karşı mükâfat, fenalığa karşı ceza verir.

وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا-3

وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا. Âllâh'a tevekkül et, kalbini bağla. Âllâh sana yeter, vekil, hafızdır. Kur'ân-ı Azimüşşân'ı tebliğ et, onların nifakından da müteessir olma. Yakında onlar azabını görecekler.

Bundan sonra üç mes'ele geliyor. Halik-i Kâinat, bu üç mes'ele hakkında Emr-i İlâhî'sini izhar ediyor. Fakat sebep-i nüzulun birisi; Mekke'yi Mükerreme'de müşriklerden Muammer namında biri vardı, hilekârdı. Şam'a gidip gelir, halka; "Benim iki kalbim var. Bir kâlbim Şam'da, diğeri de Medine'dedir. Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'in ise bir kalbi var, o da Medine'de diyor. Binâenaleyh benim tesirim, O'ndan müessirdir der" ve çok kimseleri de inandırmıştı.

İkincisi de; Cahiliyet zamanında, Araplar arasında bir geleneğe göre bir adam, karısına; "Sen, bana anamın sırtı gibisin" dedi mi, o kadın kendi anası gibi sayılır ve artık adam ona yanaşmazdı. İşte buna (zihâr) denirdi. Âyette, bir insanda iki kâlbın bir arada bulunmadığı gibi, hem annelik hem zevceliğin, hem evlâtlık hem gerçek oğul olma vasfının birleşemeyeceği anlatılmaktadır. Kur'ân, Araplardaki bu iki geleneği (zihâr ve evlâtlık edinmeyi) tanıtmıştır. Zihar yapılması halinde, ceza olmak üzere "Keffaret" hükmü getirilmiştir.

Üçüncüsü de; "evlâtlık" edinmek. Bir çocuk ki ister kız, ister oğlan çocuğu olsun. Bakıp Müslüman olarak yetiştirilmesi iyidir. Fakat büluğa erdikten sonra kız ise erkeğe, oğlan ise hanıma ha-

Teâlâ ise (zâhirde ve bâtında) hak olanı söyler. Halkı doğru yola hidayet eden O'dur.

5- اُدْعُوهُمْ لِآبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ فَإِنْ لَمْ تَعْلَمُوا آبَاءَهُمْ فَاخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ وَمَوَالِيكُمْ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَا أَخْطَأْتُمْ بِهِ وَلَكِنْ مَا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا

Bu âyet-i kerimenin sebab-i nüzulü; Ömer İbnil Hattab Radıyâllâhû Anh, Zeyd-İbni Hâriseye "İbni Rûsûlillah" diyordu. Sevdiğinden, evvelce öyle diyordu. Âyetten sonra da ara sıra "İbni Rasûlillah" demeye başladı. Âyet-i kerime bu hitâbı da men etti.

اُدْعُوهُمْ لِآبَائِهِمْ Onları (evlât edindiklerinizi) babalarına nisbet ederek çağırın. Eğer babasının adını bilmezseniz. هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ. O halde onlar sizin dinde kardeşleriniz, dostlarınızdır. (Kardeşim, dostum deyin.) فَإِنْ لَمْ تَعْلَمُوا آبَاءَهُمْ Bu takdirde onları din kardeşleriniz ve görüp gözettiğiniz kimseler olarak kabul edin. فَاخْوَانُكُمْ Mamafih (bu nehiyden evvel veya sonra) kastınız olmaksızın (unutarak veya dil alışkanlığı ile) yaptığınız yanlışlıklardan size vebâl yoktur. وَلَكِنْ مَا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ Fakat kâlbinizin kastedtiği şeylerde bile bile yöneldiğinde günah vardır. وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا Âllâh CelleCelâlûhû mübalağa ile mağfiret edicidir, hataları affeder. Rahimdir mühlet verir, belki tevbe eder.

6- النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ إِلَّا أَنْ تَفْعَلُوا إِلَىٰ أَوْلِيَائِكُمْ مَعْرُوفًا كَانَ ذَلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا

(Bu âyetin de sebab-i nüzulü. Malûm olduğu üzere âyetin sebab-i nüzulü, âyeti hâl izah eder. Yüz sene tahsil etmiş, yüz medreseyi dolaşmışsa bile âyetin sebab-i nüzulü bilinmezse, ne için ne sebep üzerine, hangi vakitte idi? Âyât-ı beyyinâtın âyet âyet ayrı zamanlarda nâzil olmasının hikmeti budur. Âyetin sebab-i nüzulünden, âyetin mânâsına intikâl edilir. Kur'ân birden bir defada nâzil olsaydı, sebab-i nüzul anlaşılmazdı.

Âyet-i kerimenin, Aleyhisselâtü Vesselâm Efendimiz tarafından, Tebük Gazvesine çıkılması emredildiği zaman bazı kimselerin, "ebeveynimizden izin alalım" demeleri üzerine nâzil olduğu mervidir.

Buyuruyor ki Cenâb-ı Hak; **النَّبِيِّ** Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem, elif lâm ile olduğu için Rasûl-û Ekrem murâddır. **أُولَى** Mü'minler daha evlâ yakındır, **مِنْ أَنْفُسِهِمْ** nefislerinden. Peygamber, Mü'minlere (her hususta) kendi canlarından nefislerinden üstündür. (Ana babalarından izin almaya lüzum yok. Mademki Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem emrediyor. O, Âlm lâh'ın emrini tebliğ ediyor. Âllâh'ın emri ise her emrin fevkinde olur. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in emri, Mü'minlerin nefislerinden evlâdır. **وَأَزْوَاجَهُ أُمَّهَاتُهُمْ** Ve zevceleri (ta'zim ve tahrim bakımından) Mü'minlerin analarıdır. (Ezvac-ı Tâhîrat, bütün Mü'minlerin analarıdır. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem de baba sayılıyor. Fakat nikâh etmek, nazar etmek haramdır.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem Medine'yi Tahireye hicret ettikleri zaman, Âshab-ı Kiram'ın bazılarının aileleri Mekke'de kaldı. Medine'ye yalnız geldiler. Tabii ki yalnız olduklarından çeşitli ihtiyaçları vardır, hasta olunca yardıma muhtaç olurlar. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, hicretten dolayı Medi-

ne'deki Mü'minlerle kardeşlik emretti. Ebubekir ile Ömer Radyâl-lâhû Anh kardeş, Osman ile Abdurrahman bin Avf kardeş, Talha ile Zübeyr kardeş, Selmân-ı Farisi ile Ebudderdâ kardeş oldular. Emir buyurdular, "siz birbirinize yardımcı olup hizmet edeceksiniz. Ölüm halinde, ölenin mâlî sağ kalan kardeşine intikâl edecek." Bu durum, Mekke'nin fethinden sonra lüzum kalmadı. Halik-i Kâinat âyetle, hicretle olan kardeşliğini kaldırdı. Verâset, tereke varisliğii ne intikâl etti. Veraset, akrabalık bağlantılığına intikâl etmiş oldu.

Emrediyor Cenâb-ı Hak; وَأُولُوا الْأَرْحَامِ Erham sahipleri yâni akrabalar. بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ Âllâh'ın kitabındaki Kitabullah, Kur'ân'dır. Fakat bu Kur'ân aynen Levh'il Mahfuz'dan alınmıştır. Kitabullah'ta ûlül erham; Bazıları irste daha evlâdır, bazılarına göre. Meselâ oğlan daha fazla alır, kızlar yarısını, kardeşler daha başka alır. Bir farkları var. Veraset, akrabalara münhasırdır. مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ Mü'min kardeşliği ile Muhacir kardeşliği olan arkadaşlıktan, elbette akrabalık daha evlâdır. (Akraba olanlar, Âllâh'ın Kitâbına göre (mirasçılık bakımından) birbirlerine, Muhâcirlerden ve Ensardan daha yakındırlar.) إِلَّا أَنْ تَفْعَلُوا لَٰكِنَّ أَوْلِيَّائِكُمْ إِلَىٰ أَوْلِيَّائِكُمْ مَعْرُوفًا siz kendi dostlarınıza, dünyada sevdiğiniz kimselere uygun bir vasiyet yapmanız müstesnadır.

Vefat eden Mü'min, dünyada iken âmâl-i salihâ yapmış ise, o kabul olan âmâl-i salihâ tecessüm eder kabirde. Sevdiği bir insan şekline girer yanına gelir. "Sen kimsin?" diye sorduğunda, "Ben, senin dünyada iken yapmış olduğun âmâl-i salihayım" diyor. Âln lâh CelleCelâlûhû bu şekli bana verdi ki seninle beraber bulunuyorum. Bu beraberlik kabirden sonra da haşirde ve cennette de beraberdir.

Yâni din kardaşlığı varis olamaz fakat din kardaşına vasiyet edip malından verebilir. كَانَ ذَلِكَ Bu Emr-i İlâhi, veraset ancak akrabalara münhasırdır. فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا (Kitap'ta, Kur'ân'da veya Levh'il Mahfuz'da) yazılıdır.

(Önceleri Mü'minler, bir aile gibi birbirlerine mirasçı olurlare ken. Bu âyetle mirasçılıkta akrabalığa öncelik getirilmiştir.)

وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى ۗ
ابْنِ مَرْيَمَ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا

وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, ümmetine bildir ki hisse alsınlar. Biz Azimüşşân, Peygamberân-ı İzam'dan söz almıştık. (Ben böyle yapacağım demek bir vaidir. Ne zamanki tekid ve yemin ile beraber olunca misak oluyor.) وَمِنْكَ Senden وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ Nûh, İbrahim, Mûsâ ve İsâ Aleyhisselam'ı (Ulü'l Azîm peyû gamberleri sayıyor.) Diğerleri de onlara binâendir. Biz peygamberlerden sağlam kuvvetli (yemin ile müekked) misâk aldık.

Misâk; Âllâh'ın emrinde tehavün ve tekâsûr etmiyerek ümmem te tebliğ etmek, dâimâ Âllâh'ın emirlerini ümmete bildirmek ve tebligatta kusur etmemek.

Ümmetler de bu emri almakla mükelleftirler. Kuşların iki kanadı olduğu gibi, imân edenlerin de iki kanadı var. Biri akide, diğeri de ameldir. Amelde noksan olursa Âllâh Gafurur Rahim'dir. Tevbe ile diğeri güzel amellerin vesilesi ile belki affeder. Dilerse Cenâb-ı Hak, tevbesiz de affedebilir. Lâkin imân ve akidede kusur olursa affedilmesi mümkün olmuyor. Âdem Aleyhisselam'dan, Peygamberimize kadar imân hususu hiçbir zaman değişmemiştir.

Bütün Peygamberân-ı İzâm'a, Cenâb-ı Hak aynı tebligâtı yapmışa tır. Kıyamet, ahiret, hesap var, kitap var, cennet-i cehennem var, insan ne yaparsa onun karşılığını görür. Bunlar hiçbir zaman de-ğişmemiştir.

Cenâb-ı Hak, peygamberlerden misak almış olup, peygam-berler de ümmetlerine tebliğ etmişlerdir. وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا. Sağlam, kuvvetli (yemin ile müekked) bir misak söz aldık.

Bu misak alınan sözün hikmeti budur;

لَيَسْئَلَنَّ الصَّادِقِينَ عَنْ صِدْقِهِمْ وَأَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا أَلِيمًا 8-

لَيَسْئَلَنَّ الصَّادِقِينَ عَنْ صِدْقِهِمْ Tâ ki Âllâh-û Teâlâ, o sâdik peygams berlere risâletini, tebliğ ve ifâdaki sadakatlarını sorsun. "Ümmetr lere de tebligat edildi mi?" suali sorulduğunda, onlar da cevaben, "evet tebliğ edildi" diyecekler. Sonra bu ümmet de onlara şahit olur. Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem de hepsinin üzerine peygamberlere şehâdet eder. Ümmetler de diyecekler ki; "Bunlar bizden sonra geldi, nasıl olur da şehadet ederler?" Hâlik-i Kâinat da; "Bu Peygamber'e evvel-i âhir bildirilmiştir." وَأَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا أَلِيمًا Âllâh-û Teâlâ ihzar etmiş, o tekzib eden kâfirler için azab-ı elimi çok acıklı bir azabı hazırlamıştır.

Bugün cennet de cehennem de mevcuttur fakat hâl-i faaliyette değildir. Cennet yukarıda göklerin fevkinde, Arş-ı İlâhi'nin altında. Cehennem de aşağıdadır.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا 9-

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا Ey Âllâh-û Rasûlûllah'a Kur'ân'a imân eden Müslümanlar. اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ Âllâh-û Teâlâ'nın size olan nimetini hatırlayın. (12.000 kişi silâhlı gelmiş. Sizin tarafınız 3.000 kişidir ama bunların içinde 1.000 civarında münafıklar çıkar.) Bu Nimet-i İlâhiye'yi düşününüz. اِذْ جَاءَتْكُمْ O zaman size geldi düşman تَرَوْهَا ترؤها askerler. (Kureyş, Nadr, Gatafan, Kureyze orduları) size hücum ettiği zaman, Biz Azimüşşân sana yardım olsun diye bir rüzgâr gönderdik şark taramından. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem bir miktar toprağı almış avucuna, ne okumuş ise okumuş, ondan sonra düşmanın tarafına atmıştır.

O toprağı attıktan sonra kuvvetli bir rüzgâr geliyor. Öyle bir rüzgâr ki onların çadırlarını kopardı yere yığıldılar. Tahammül edemiyerek kaçımaya başladılar. Hatta âyet-i kerimede Cenâb-ı Hak buyuruyor; وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ "Ey Habibim o toprağı sen atmadın, Biz attık." Hâlbuki Rasûl-û Ekrem atmıştır. Mânâsı budur; Ey Habibim, senin attığın benim attığımdır. Yoksa bir avuç toprak ile 12.000 kişilik bir ordu mağlup olamaz. Hem de sizin görmediğiniz ordular göndermiştik (meleklerden.) Meleklerden bir tane de gelse kâfidir. Fakat Hâlik-i Kâinat, ta'zimen 5.000 melek göndermiştir. وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا Âllâh CelleCelâlûhû, sizin yaptığınızı görür. Âllâh'ın manzarasındasınız, bütün yaptıklarınızdan haberdardır.

(Hicretin beşinci yılında Kureyş ve Gatafan kabileleri, topluca Medine üzerine yürümüşler. Müslümanlarla ittifâkı bulunan, Medi-

ne'deki Benî Kurayza kabilesi de ihanet ederek onlarla birleşmişti. Böylece düşman ordusunun sayısı 12.000 kişiye varıyordu.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, Araplarda âdet olmayan bir savaş taktiği uyguladı. Medine çevresine hendek kazdırdı ve Müslümanları hendekten çıkan toprakların ardına mevziledirdi. Düşman hendeği aşamadı. Bir ay kadar süren kuşatma sırasında yardım alamayan Müslümanlar bunaldılar. İşte bu durumda bir mucize meydana geldi. Birden ortaya çıkan soğuk bir fırtına düşman çadırlarını söküyor, ateşlerini söndürüyor, atlarını birbirine katıyor, düşmanı toza boğuyordu.

Âshab-ı Kiram'ın etrafında, sahipleri görülmeyen seslerden tekbirler işitiliyordu. Sonunda düşman perişan oldu, çekip gitti. Daha sonra Benî Kurayza kabilesindenden, bu ihanetlerinin hesabı soruldu. İşte bu âyet-i kerimenin, bu olay hakkında nâzil olduğu rivayet edilmektedir.

إِذْ جَاؤُكُمْ مِنْ فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَإِذْ زَاغَتِ الْأَبْصَارُ وَبَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونَا 10

İz Jâ'ûkum min fawqikum ve min asfal minikum wa idz zağat il-abşar u ve balağat il-qlub il-hanağir ve tazunûnâ bilâh il-ğunûnâ. O vakit, onlar size (Beni Gatafan) vâdinin üst tarafından doğudan ve (Kureyş) alt taraafından batıdan gelmişlerdi. (Bir hamlede Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'i izâle edelim demişlerdi.) Wa idz zağat il-abşar u ve balağat il-qlub il-hanağir. Gözler yılmış (korkudan) ve yürekler ağızlara gelmişti. Âshab-ı Kiram'ın tarafı, Âllâh-û Teâlâ hakkında türlü türlü zanlarda bulunmuşunuz.

Muhlisler, Âllâh-û Teâlâ'nın dinini i'lâ hakkındaki va'adini yerik ne getireceğine kani olmakla beraber, "bu def'a da bu va'di yerine

getirecek mi, yoksa bizi imtihan mı edecek?” diye düşünüyorlar. Kusur edip kaymaktan ve gereği gibi tahammül edememekten korkuyorlardı. Zayıf kalpliler ve münafıklar ise fena zanda bulunuyorlar. “Müslümanlar mukavemet edemez, hezimete uğrar” diyorlardı.

هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا زَلْزَالًا شَدِيدًا -11

هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ İşte orada Mü'minler imtihan olundular. (Muhlisle münafık, sabitle mütezelzil seçilmiş) وَزُلْزِلُوا زَلْزَالًا شَدِيدًا ve şiddetli bir sarsıntı ile sarsılmışlardı.

وَإِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ -12
إِلَّا غُرُورًا

وَإِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ O zaman münafıklar diyorlardı. وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ Kâiplerinde hastalık (imân zaafı) bulunanlar. وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ "Âllâh-û Teâlâ'nın, Rasûlünün bize (zafer ve dininin i'lâsı hakkında ki) va'dı bâtil, bir aldatmadan başka bir şey değildir" demişlerdi.

Bunu, Muattib bin Kuşeyr söylemişti. "Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem, bize İran'ın ve Rum'un fethini va'd ediyor fakat biz korkumuzdan meydana çıkamıyoruz. Bu, aldatıcı va'd." demişti. Böyle dedikodular başladı.

وَإِذْ قَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ يَا أَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ فَارْجِعُوا وَيَسْتَأْذِنُ -13
فَرِيقٌ مِنْهُمْ النَّبِيَّ يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ إِنْ يُرِيدُونَ إِلَّا
فِرَارًا

يَا أَهْلَ يَثْرِبَ Münafıklardan bir tâife dediler. وَإِذْ قَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ

يَثْرِبَ Yesrib kelimesi, Medine'yi Tahire'nin önceki ismidir. Cahiliyet zamanında adı, Yesrib idi. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem bu ismi sevmedi, değişti. "Tâbe, Tayyibe" koydu fakat halk, "Medine'tir Rasûl" dediler. "Rasûl-û Ekrem'in şehri, Medine'tir Rasûl" diye diye nihayet adı Medine olarak kaldı.

Bir cemaat ki münafıklardır. Dediler; يَا أَهْلَ يَثْرِبَ "Ey Medine halkı, لَا مَقَامَ لَكُمْ burası sizin için artık oturulacak yer değildir. Haydi, dönün kaçarak evlerinize (yahut imândan küfre dönün)" demişlerdi. (Yâni münafıklar kendileri zaten dönecekler, diğer zayıf olanları da beraber götürmek istiyorlar. Böyle dedikten sonra, وَيَسْتَأْذِنُ فَرِيقٌ مِنْهُمُ النَّبِيَّ (.) rucû ediniz Medine'ye gidelim.) İçlerinden bir fırka da (Beni Hârise ve Beni Seleme) Peygamber Sallâllâhû Aleyhivesellem'den istizan etmiş. يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ "Evlerimiz müstahkem (ve mahfuz) değildir, (düşmandan ve hırsızlardan korkulur)" demişlerdi. Hâlbuki وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ dedikleri doğru değildi. إِنَّ يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا Sâdece sırf cenkten kaçıktan başka bir maksatları yoktu.

وَلَوْ دَخَلَتْ عَلَيْهِمْ مِنْ أَقْطَارِهَا ثُمَّ سُئِلُوا الْفِتْنَةَ لَأَتَوْهَا وَمَا تَلَبَّثُوا
بِهَا إِلَّا يَسِيرًا

وَلَوْ دَخَلَتْ عَلَيْهِمْ مِنْ أَقْطَارِهَا Eğer Medine'nin her yanından üzerlerine (evlerine) saldırılsaydı. ثُمَّ سُئِلُوا الْفِتْنَةَ Sonra kendilerinden bir fitne (şirke dönmeleri ve Müslümanlarla mukatele) ism tenilseydi. لَأَتَوْهَا Münafıklar muhakkak ki hemen icabet ederlerdi. Ve onda, o fitneyi yapmakta pek az (ancak sûâli cevaplandırarak kadar) تَلَبَّثُوا بِهَا إِلَّا يَسِيرًا (veya Medine'de

pek kısa bir zaman kalırlardı. Rasûlûllah'a yardımdan kaçınlardı için azab olunurlardı.) (Çünkü izzet Âllâh'a, Rasûlûllah'a ve Mü'minleredir.) Az bir zaman devam edecekler, yine mahvolurlar. Medine'nin içinde hiçbir ferdi kalmaz diye, Cenâb-ı Hak haber verdi.

وَلَقَدْ كَانُوا عَاهَدُوا اللَّهَ مِنْ قَبْلُ لَا يُولُونَ الأدِّبَارَ وَكَانَ عَهْدُ اللَّهِ مَسْئُولًا -15

Âllâh-û Teâlâ'ya muahede etmişlerdi. وَلَقَدْ كَانُوا عَاهَدُوا اللَّهَ مِنْ قَبْلُ Hâlbuki şânım hakkı için, (cenkten) yüz çevirmeyeceklerine dâir Âllâh'a söz vermişlerdi. وَكَانَ عَهْدُ اللَّهِ Âllâh'ın ahdi (kıyamet günü) sorulur (ve cezası verilir.)

Bunlar Beni Hârise ile Beni Seleme idi. Uhut Günü, yılgınlık göstermişlerdi. Fakat tevbe ederek bir daha böyle yapmayacaklarına yemin etmişler, Rasûlûllah'a söz vermişlerdi.

Veya bunlar, Bedir Gazasında bulunmayan bir tâife idi. Bedir muhariplerinin nâil oldukları ecir ve fazileti görünce, "Âllâh-û Teâlâ, bize başka bir gazve ihzar ederse cenk edelim" demişlerdi. Âllâh-û Teâlâ da onları, Hendek Gazasına sevk etmişti.

قُلْ لَنْ يَنْفَعَكُمْ الْفِرَارُ إِنْ فَرَرْتُمْ مِنَ الْمَوْتِ أَوِ الْقَتْلِ وَإِذَا لَا تُمْتَعُونَ -16
إِلَّا قَلِيلًا

قُلْ Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, onlara söyle bizden niyâbeten, bana vekâleten. Muharebeden kaçmak isteyenlere söyle. لَنْ يَنْفَعَكُمْ الْفِرَارُ إِنْ فَرَرْتُمْ Eğer firar etseniz, bu kaçış size fayda vermez. مِنَ الْمَوْتِ أَوِ الْقَتْلِ Eğer ölümden veya öldürülmekten kaçırıyorsanız, kaçmanın size asla faydası olmaz. (Muhakkak her şahsa hükm-ü kâzâ gereğince, vakt-i muayyeninde

ölüm gelir.) (Şayet zulmettiğiniz vechile kaa çışınız fayda verse bile,) bu takdirde istifadeniz pek az sürer.

قُلْ مَنْ ذَا الَّذِي يَعْصِمُكُمْ مِنَ اللَّهِ إِنْ أَرَادَ بِكُمْ سَوْءًا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ رَحْمَةً ۗ وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا 17-

قُلْ Ey Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, ilzam sureti ile onlara söyle. مَنْ ذَا الَّذِي يَعْصِمُكُمْ مِنَ اللَّهِ إِنْ أَرَادَ بِكُمْ سَوْءًا Ey ölümünden korkarak firar edenler! Ey Habibim, bize niyâbeten onlara söyle. مَنْ ذَا الَّذِي يَعْصِمُكُمْ مِنْ Kimdir ki sizi halas edecek, مِنْ اللَّهِ Âllâh'tan. إِنْ أَرَادَ بِكُمْ سَوْءًا Eğer Âllâh, sizin ölümünüzü fena olmanızı irâde ederse, hangi kuvvet sizi Âllâh'tan halas edebilir? أَوْ أَرَادَ بِكُمْ رَحْمَةً Yahut bir rahmet (hayır ve nusret) irade ederse, O'nu kim bundan men edebilir? وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا Onlar kendilerine Âllâh'tan başka ne bir dost bulurlar, ne de bir yardımcı bulamazlar.

قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الْمُعَوِّقِينَ مِنْكُمْ وَالْقَائِلِينَ لِإِخْوَانِهِمْ هَلُمَّ إِلَيْنَا وَلَا يَأْتُونَ 18-
الْبَأْسَ إِلَّا قَلِيلًا

قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ Bilir Âllâh CelleCelâluhû الْمُعَوِّقِينَ مِنْكُمْ müavvik, yâni harbe girmeye mâni olan, (murâd olan münafıklar) muharebede mücadeleye gayret eden Âshab-ı Kirâm'ın fikirlerini uğragarak çevirmek isteyenleri. "Bize katılın" diyenleri gerçekten biliyor. (Yâni cezalandırır.) وَالْقَائِلِينَ لِإِخْوَانِهِمْ هَلُمَّ إِلَيْنَا "Yanımıza gelin, (Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem âshabını terk edin, beyhude kendinizi helâk etmeyin)" diyenleri elbette bilir. وَلَا يَأْتُونَ وَلَا يَأْتُونَ Zâten onların azı harbe iştirak edecekti. Kalıp cepr

hede bulunsa bile, azı harbe iştirak ederlerdi. Düşmanı karşısında, cephede olduğu halde ona karşı silah kullanmaz. Öyle ise onların ayrılmasından müteessir olma.

أَشِحَّةٌ عَلَيْكُمْ فَإِذَا جَاءَ الْخَوْفُ رَأَيْتَهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ -19
كَالَّذِي يُغْشَى عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ فَإِذَا ذَهَبَ الْخَوْفُ سَلَقُوكُمْ بِالسِّنَةِ
حِدَادٍ أَشِحَّةً عَلَى الْخَيْرِ أُولَئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوا فَأَحْبَطَ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ وَكَانَ
ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا

أَشِحَّةٌ عَلَيْكُمْ (Gelseler de) Müslümanlara karşı onların hâli pek hasis cimri olup, yardım etmezler. فَإِذَا جَاءَ الْخَوْفُ رَأَيْتَهُمْ يَنْظُرُونَ (Düşmandan) İLَيْكَ تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ كَالَّذِي يُغْشَى عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ korkuya düştüler mi, ölümün dehşetinden kendinden geçmiş kimseler gibi gözleri dönerek sana baktıklarını görürsün. فَإِذَا ذَهَبَ الْخَوْفُ سَلَقُوكُمْ بِالسِّنَةِ حِدَادٍ أَشِحَّةً عَلَى الْخَيْرِ Korku gidince ise mala düşkünlük göstererek, sizi sivri dilleri ile incitirler. Ganimet taksiminde cimrilik gösterirler, (münakaşa ederler.) أُولَئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوا Onlar (samimiyetle) imân etmiş değillerdir. Âllâh-û Teâlâ da onların amellerini iptâl etti, boşa çıkarmıştır. وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا Bu Âllâh'a göre pek kolaydır. Âllâh'ın nezdinde bunların cezası elbette kolaydır. Emir iledir.

Bunlar, Medine'yi Tahire'ye avdet ettiler fakat onlar zannettiler ki gelen 12.000 kişi düşman cephede duruyor, Âshab-ı Kiram'la harp ediyor. Onlar cepheden döndüklerinde, bilselerdi Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in onların üzerine attığı bir avuç toprak ve meleklerin yardımı ile onlar perişan olup geri dönüp gitmişler. O zaman cepheyi bırakmazlardı. Fakat onların zannı,

muharebe devam ediyor, "Medine'ye gelecekler" diyorlardı. Böyle zannederlerdi.

يُحْسِبُونَ الْأَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُوا وَإِنْ يَأْتِ الْأَحْزَابُ يَوَدُّوا لَوْ أَنَّهُمْ بَادُونَ-20
فِي الْأَعْرَابِ يَسْئَلُونَ عَنْ أَنْبَائِكُمْ وَلَوْ كَانُوا فِيكُمْ مَا قَاتَلُوا إِلَّا قَلِيلًا

Bunlar, düşman birliklerinin bozulup gitmedikleri evhâmı içindedirler. Şayet Ahzab, ikinci def'a gelirse. Kendi kendilerine derlerdi. "Eğer bir daha böyle kabile kabile gelirse, bundan sonra dağa gideceğiz. Tâ ki muharebe sona erinceye kadar." Muharebenin sona erip ermediğini (gelip geçenden) sorarlardı. "Gittiler mi, yoksa daha muharebe devam mı ediyor?" Ey Habibim Ekmeler-rusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, eğer bunlar sizin aranızda olup Medine'ye gitmese bile, tâyip edileceklerinden korkarak ancak pek azı muharebe edeceklerdi.

Bu mevzu burada sona erdi. Hâlik-i Kâinat emrediyor. Bizim için Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem muktedâbihtir. Üsve, nûmunedir, her şeyimizi ona benzetmek mümkün olduğu kadar. Hatta şekilde, kıyafette, emirde. Zikrullah ile daimâ meşkûl idi. Sabr-ı tahammül ederdi. Beşeri olan hareketlerde herkesin fevkinde idi, afvı ister ve severdi. Ve buyuruyor ki;

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ-21
الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'de, hidayetiniz için Ey Mü'minler size var

güzel bir iktidâ. Rasûl-û Ekrem'in hâlini aynen mümkün olduğunca taklid ediniz hatta şekli-i kıyafetini bile. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, Hâlik-i Kâinat'ın mahbubudur. Mahbubu olduğu için her kim ki onun kılık ve kıyafetiyle gelirse Huzur-u İlâhiye, taklid bile olsa faydası olur. Hâlik-i Kâinat, "Bu gelen, benim Habibimin şekline girmiştir" der. O şekle girdiği için sever. Eğer birisi de Mahbub-u İlâhi'nin düşmanı şekline girip Huzur-u İlâhiye gelirse, Hâlik-i Kâinat elbette ikrah eder. Bizi halas edecek olan ona benzemektir. **لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا** Sizin için Âllâh-û Teâlâ'nın sevab ve likasını ve âhiretin nimetlerini uman ve Âllâh-û Teâlâ'yı çok anan kimseler için Rasûlullah'ta güzel bir iktidâ (uyulacak şeyler) vardır.

Burada üç sıfatı ziyâdesiyle beyan ediyor. Kur'ân-ı Azimüşşân da bu üçe, ziyadesiyle ehemmiyet verilmiştir. **يَرْجُوا اللَّهَ** Dâimâ Âlâ lâh'tan ricâ ederdi, duâ ederdi. Duâ; içeriden yanık bir kâlp ile hangi lisan ile olsa olur, Âllâh'tan yalvarmak. **وَالْيَوْمَ الْآخِرَ** Kıyamet azabından kurtulmak için, **وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا** Hâlik-i Kâinat'ı çokça zikir etmek. Rasûl-û Ekrem'in başlıca sıfatı, zikrullah ile fazla meşkûl olmaktır. Kıyamet azabından zaten Rasûl-û Ekrem'e azap yok. Günah yapmamış ki azap olsun fakat ümmete talimdir.

وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَصَدَقَ اللَّهُ - 22
وَرَسُولُهُ وَمَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَتَسْلِيمًا

وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ Mü'minler ise âhzâbı, düşman birliklerini gördüklerinde. **قَالُوا هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ** "İşte Âllâh ve Rasûlünün bize va'dettiği budur. Bizi imtilâ ve imtihan ediyor ve

bize muvaffakiyet ihsan eder. **وَصَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ** Âllâh ve Rasûlü doğru söylemiştir” dediler. **وَمَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَتَسْلِيمًا** Bu sıkıntılar, bu üzüntüler, bu muharebeler onların ancak imânlarını ve Âllâh’a bağlılıklarını arttırmıştır.

Belâ ve musibeti veren Âllâh’tır, belâ ve musibeti herkese verir. Cenâb-ı Hak, kulunu imtihan eder. Fakat temiz bir insana musibet geldiği zaman, daha ziyâde Âllâh’a yaklaşıyor. “Elhamdülillah! Bu, Cenâb-ı Hak’kın lütfudur. Buna mukabil bir ihsanı olacaktır. Yâ Rabbi, lütf-u kereminle beni muhafaza et” diye duâ ediyor ve daha ziyâde Âllâh’a takarrub ediyor. Fakat aynı belâ musibet bir münafığın başına geldiğinde isyana başlar, küfre kadar tecavüz ediyor. “Âllâh, kimseyi görmedi de bana mı veriyor?” şikâyet ve sabırsızlığından küfre kadar gidiyor. Aynı musibet temiz insanlara sebep-i necat olur. Fena insanlara sebep-i felâket olur.

مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَن قَضَىٰ نَجْبَهُ ۖ-23
وَمِنْهُمْ مَن يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا

مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ Emrediyor Cenâb-ı Hak. Mü’minlerin bir kısmı, bazı erler, Âllâh-û Teâlâ’ya verdikleri sözü yerine getirdiler. (Harb meydanında sebât ettiler.) İçlerinden bazıları şehit oldular, Sa’d ibni Zeyd, Hamza, Mus’ab gibi. Bu üç sahabe, bu harbdan evvel Uhud’da şehit oldular. İşte bu gibi Mü’minlerin bir kısmı, Âllâh’a yaptıkları va’di yerine getirdiler. Ahd yerine geldikten sonra da **فَمِنْهُمْ مَن قَضَىٰ نَجْبَهُ وَمِنْهُمْ مَن يَنْتَظِرُ** onlardan bir kısmı maksadına nail oldu. **نَجْبَهُ** Yerine geldi, **قَضَىٰ** maksadı. Maksadı ne idi? Âllâh’ın rızâsı! **وَمِنْهُمْ مَن يَنْتَظِرُ** Bir kısmı da var ki intizar ediyorlar. Fi sebilillah olarak. Talha, Zübeyr ve

diğer Âshab-ı Kiram gibi, onlar da va'dında sadık olan insanlardır. وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا Şehit olmayı beklemelerinde. Onlar ahitlerini (sözlerini) hiçbir şekilde değiştirmediler.

لِيَجْزِيَ اللَّهُ الصَّادِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ إِنْ شَاءَ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنْ كَانَ اللَّهُ عَافُوًّا رَحِيمًا 24

Zirâ LİJZİY ALLAHU VESADİKİN BİSDİKİHEM VEİEDİBİ MÜNAFİKİN İN ŞAÂ AU YETÜBİ EİLİHEM İN KAN ALLAHU KAN EFÜURÂ RÂHİMÂ Âllâh-û Teâlâ, sâdıkları sadakatlariyle, (ahitlerine vefalarıyla) mükâfatlandırarak. Münafıkları da dilerse cezalandıracaktır. AU YETÜBİ EİLİHEM Yahutta (tevbe ederlerse) tevbelerini kabul edecektir. İN KAN ALLAHU KAN EFÜURÂ RÂHİMÂ Âllâh CelleCelâlûhû mübâlâğâ ile merhaâmet, mâğfiret sahibidir. (Küfür ve nifaktan tevbe edene) Gafûr ve Rahim bulunuyor.

وَرَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا خَيْرًا وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ 25
وَكَانَ اللَّهُ قَوِيًّا عَزِيزًا

Reddetti Âllâh CelleCelâlûhû, men etti onların hilelerini. الَّذِينَ كَفَرُوا O kefereler ki Ahzab'dan gelmişlerdir. Onların hilelerini Âshab-ı Kirâm'dan men etti. بِغَيْظِهِمْ Hiddeti, öfkeleri ile gelmişlerdi. Hâlik-i Kâinat, harpsiz olarak onların gayzını hiddetini Müslümanlardan men etti. لَمْ يَنَالُوا خَيْرًا Hiçbir hayra nâil olmadılar, maksatlarına kavuşamadılar. Âllâh, onları red etti. وَكَفَى Âllâh-û Teâlâ, cihatta Mü'minlere kifâyet etti. Kâfirler hiç harp olmadan kaçtılar. وَكَانَ اللَّهُ قَوِيًّا عَزِيزًا Âllâh CelleCelâlûhû kavidir, kuvvetlidir. Aziz'dir, emrine galiptir.

Müşrikler hiçbir şey elde edemedi, öfkeleriyle geri döndüler. Müşriklerin geri dönmesi ile Âshab-ı Kiram da Rasûl-û Ekrem Sallâ-lâhû Aleyhivesellem ile avdet ettiler. Ve Cibril-i Emin geldi, tam silahlarını çıkarmadan. Cibril-i Emin, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e Hâlik-i Kâinat'ın selâmını ilettikten sonra buyurdular ki; "Bu Medine civarındaki yahudiler burada buldukları sürece, sen bu emr-i nübüvveti tebliğ edemezsin. Çünkü dâima fitne fesat üzerine devam ederler, benzeri kötülüklerden zarar görürsün. Öyle ise Hâlik-i Kâinat'ın buyurduğu çare, bu yahudileri buradan çıkarmaktır. Emr-i İlâhi budur. Beni Kurayza'ya gideceksiniz, onlarla cihâd edeceksiniz. Gelenler hepsi hazır olsun akşam vakti." Beni Kurayza'nın bulunduğu Kuba semtinde, buldukları yeri muhasaraya aldılar.

وَأَنْزَلَ الَّذِينَ ظَاهَرُوهُمْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ صَيَاصِيهِمْ وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ فَرَبَقًا تَقْتُلُونَ وَتَأْسِرُونَ فَرِيقًا

İndirdi Âllâh الَّذِينَ ظَاهَرُوهُمْ (müşrik ordularına) yardım etmişler. مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ صَيَاصِيهِمْ Kitap ehlinde, Ahzâb'a yardım edenleri. (Beni Kurayza'yı,) kalelerinden Âllâh-û Teâlâ indirdi. Âllâh CelleCelâlûhû mağlup etti onları. وَقَذَفَ (Âllâh CelleCelâlûhû) kâlpelerine korku indirdi. فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ Karşı gelenlerin bir kısmı öldürüldü, bir kısmını da esir etmişsiniz. (Müşrik kabileler gittikten sonra, gelen vahiy üzerine Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, Müslümanlarla olan ittifaklarını bozup hâinlik eden Benî Kurayza adlı yahûdi kabilesi üzerine yürüdü. Müslümanlar, 25 gün kadar bir süre Kurayzalıların kalesini kuşattılar. Sonunda kale, Müslümanların eline geçti.)

27- وَأَوْرَثَكُمْ أَرْضَهُمْ وَدِيَارَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ وَأَرْضًا لَمْ تَطُوهَا وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا

Sizi vâris yaptı Cenâb-ı Âllâh, أَرْضَهُمْ onların arazilerine وَاَرْضًا لَمْ تَطُوهَا evlerine ve دِيَارَهُمْ mallarına. وَأَمْوَالَهُمْ Hâlik-i Kâinat gaipten haber olmak üzere, kâllplerini tatmin etmek için diyor ki; وَأَرْضًا لَمْ تَطُوهَا Yalnız burada kalmıyor, sizin basmadığınız görmediğiniz birçok memleketleri, Fâris ve Rum ile diğerlerini, size yine Cenâb-ı Hak ihsan eder. Bu tebşirattır, kıyamete kadar Müslümanların aldığı ve alacağı yerlere işaret ediyor. وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا, her şeye gücü yeter.

28- يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ إِنْ كُنْتُمْ تُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا

Ey Habibim (elif-lâm ile olduğundan muayyen olan) Sallâllâhû Aleyhivesellem, قُلْ لِأَزْوَاجِكَ zevcelerine söyle. Kalplerindeki dünya hayatı, zinetlerini çıkarsınlar ancak Rasûl-ullah kalsın. Yahutta dünyaya muhabbet ederler de onlara mâl-u servet verelim ayrılınsınlar. Ezvâc-ı Tahirat'a söyle. إِنْ كُنْتُمْ تُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا Eğer siz dünyanın hayat-ı nimetlerini istiyorsanız, kâlbınızda bu matlup ise وَزِينَتَهَا ve dünyanın süsü zinetleri kâlbınızda varsa, أُمَتِّعْكُنَّ geliniz فَتَعَالَيْنَ sizi meta'landırayım. وَأُسَرِّحْكُنَّ Size boşanma bedellerinizi vereyim de sizi güzellikle bırakayım.

Bu âyet nâzil olduğu zaman Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, Âişeyi Sıddıka'dan başlıyor. Onu çağırıyor ve diyor ki;

“Yâ Âişe, Emr-i İlâhi vardır, sana tebliğ edeceğim. Fakat birdenbire bana cevap verme. Git baban annen ile istişare et, sonra gel de bana cevap ver.” Âişe Radyâllâhû Anhâ “nedir o âyet” dediğinde, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem âyet-i kerimeyi okuyor. “Ey Ezvâc-ı Tahirat’ta dünyanın mâl-u muhabbeti, para, servet sevgisi varsa, gelin size istediğinizi vereyim ayrılın.” Âişe Radyâllâhû Anhâ; “Ben senin hakkında mı müşavere edeceğim. Haşa, Âllâh ve Rasûlullah’tan başka hiçbir şey istemiyorum” cem vabını vermiş.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem’in iki hâli vardı. 1- Halka Emr-i İlâhiyi tebligat yapmak, tebliğ ve tâlim etmek. 2- Hâlis Âllâh ile beraber bulunmak. Buyuruyor ki; “Benim, Âllâh ile bir vakt-i muayyenim var ki ne bir peygamber ne bir melek oraya varamıyor. O vakit ki Âllâh ile meşkûldür. Bir vakit var ki mahlûd kata tebligat yapıyor. Halden hâle intikâl için vesile ister. Melekiyet hâline intikâl için, Bilâl-i Habeşi’yi çağırır ve **“erihni yâ Bilâl”** diyordu. “Rahatlandır beni yâ Bilâl” ve Bilâl-i Habeşi Radyâllâhû Anh da “Âllâhü Ekber, Âllâhü Ekber” deyince, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem kendinden geçirdi. Bu âlemden, o âleme girerdi. O halde bir süre kaldıktan sonra, ne zamanki mahlûkata tebligat icap eder. Bu sefer, Âişe Radyâllâhû Anhâ’yı çağırırdı. **“Kellimîni Yâ Hümeyra”** “Ey Hümeyrâ, gel de konuş.” Nasıl olsa hanımdır dünyadan bahsediyor. Konuşunca yavaş yavaş o âlemden, bu âleme geliyordu.

Âişe Radyâllâhû Anhâ, Rasûl-û Ekrem’e gelen âyet-i kerime hususunda böyle cevap verdikten sonra diğer Ezvâc-ı Tâhirat’ta aynı hâli kabul ettiler. “Ne dünya ne de servet istemeyiz. Bize, Âllâh ve Rasûlullah kâfidir.” Kâlplerinden dünya ve metâi tam zâil oldu.

(Âyetin nâzil olduğu sıralarda artık Râsûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, aşağı yukarı bütün Arabistan'a hâkim durumda idi. İçtimâî hayatta büyük değişiklikler meydana gelmişti. Artık fakr-u zarûret yerine refah ortalığı kaplamakta idi. Bu şartlar altında Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in hanımları da umumi refaktan pay almayı arzularak, Rasûlullah'tan bazı zinet eşyaları ve daha iyi bir geçim istemişlerdi. İşte bu sırada gelen vahiy, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e yine eskisi gibi sadelikten ayrılmamasını emretti. Böyle bir emir, dünya hayatına düşkün, her geçen gün gücüne güç, servetine servet katmak için çırpınan maddeperest bir insandan sadır olamazdı. Şayet Rasûlullah Sallâllâhû Aleyhivesellem, zevcelerine de bu umum-i refahı sağlamış olsa idi, en küçük bir itirazla karşılaşmazdı. Ne var ki Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem yaşantısını ve yaşantısının sadeliğini asla değiştirmeyecekti. Cemiyetin yaşantısında ne kadar değişiklik olursa olsun, dünyanın geçici zinetleri Rasûlullah Sallâllâhû Aleyhivesellemin evinde yer almayacak, Nübüvvet harimi dünya alâyişinden uzak kalacaktı

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in hanımlarından gelen istekler üzerine nâzil olan bu âyete, "tahyir" (muhayyerlik) âyeti denir.

Neticede hanımları, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'i tercih etmişlerdir.)

وَإِنْ كُنْتُمْ تُرِيدُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالذَّارَ الْآخِرَةَ فَإِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَاتِ 29-
مِنْكُمْ أَجْرًا عَظِيمًا

Eğer siz Âllâh ve Rasûlullah'ı isterseniz, وَإِنْ كُنْتُمْ تُرِيدُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ Eger siz Âllâh ve Rasûlullah'ı isterseniz. O zaman فَإِنَّ اللَّهَ وَالذَّارَ الْآخِرَةَ

leCelâlûhû اَعَدَّ ihzar etmiştir لِلْمُحْسِنَاتِ الْمُحْسِنَاتِ muhsinât, مِنْكُمْ sizin için اَجْرًا عَظِيمًا ecr-i azimi ihzar etmiştir. Ecr-i azim, cennettir. Ondan sonra da Rûyet-i İlâhiye'dir ve Visâl-i İlâhiye'dir.

يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ مَنِ يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ مِنْ يَأْتِ مِنْكُمْ بِفَاحِشَةٍ مُّبِينَةٍ يُضَاعَفْ لَهَا الْعَذَابُ 30-
ضِعْفَيْنِ وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا

يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ Ey Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in hanımları. (Fahiş kelimesi, ifrat demektir. Fahiş söyledi, fazla söyledi. Fahiş fiyatla sattı, aşırı fiyatla sattı demektir.) Siz fazla hududu tecavüz edersiniz, hakkınız budur. Âlm lâh-û Rasûlûllâh'tan başka değil. Onu tecavüz edersiniz, يُضَاعَفْ لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ azabınız iki kat olur. Siz Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e temas etmiş, bu dereceye gelmişsiniz. Eğer bunun kıymetini bilmeyip de ileri giderseniz, siz zarar görürsünüz. Ve bu, Âllâh-û Teâlâ'ya göre pek kolaydır. (Azab-ı İlâhi'den bahis geçince, bir de onlara olan Nimet-i İlâhiN ye'yi beyan ediyor.)

وَمَنْ يَقْنُتْ لِلَّهِ وَرَسُولِهِ وَتَعْمَلْ صَالِحًا نُؤْتِيهَا أَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ 31-
وَأَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيمًا

وَمَنْ Her kim ki (yani Hâlik-i Kâinat eğer Ezvâc-ı Tahirat'ta bir kusur zuhur ederse, cezası iki mislidir buyurduktan sonra onlara. "İyiliğin zuhurunda, o iyiliğin de mükâfatı kat kat olur.") وَمَنْ يَقْنُتْ لِلَّهِ وَرَسُولِهِ وَتَعْمَلْ صَالِحًا salih ameller işlemekte devam ederse, نُوْتِيهَا أَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ

onun amellerinin ecrini iki kat vereceğiz. Çünkü taat ve ibadetin ecri var, diğeri de Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in hizmetinde bulunuyor. **heyye'ne**. İhzar ettik onlara, **لَهَا رِزْقًا** ayrıca cennette kerim olan bir rızık da hazırladık.

يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ إِنِ اتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ -32
فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًا

يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ Ey Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in zevceleri. لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ إِنِ اتَّقَيْتُنَّ Siz, ümmetin diğer hanımlarından herhangi biri gibi değilsiniz. Vücudunuz o vücûda tekarrub etmiştir. (Hasan-ı Basri'nin belâgatı o kadar çok idi ki. Haccac-ı Zalim bu zulmü ile beraber ona bir zulüm yapmak için çok uğraştığı halde bir şey yapamıyordu. Hasan-ı Basri bu fesahat ve belâgatı nereden bulmuş? Hasan-ı Basri'nin anası, Rasûl-û Ekrem'in haremî Ümmü Seleme'nin yanında hizmet ediyordu. O sırada Hasan-ı Basri'de ufak çocuk idi. Bazen ağladığında Ümmü Seleme memesini, onun ağzına koyuyordu. Vücut-u Peygamberiye temas eden, Ümmü Seleme'nin vücudunun memesi Hasan-ı Basri'nin ağzına temas ettiği için, Hasan-ı Basri'nin fesahat ve belâgatı kadar hiç bir Evliyâullah'ta bulunmamıştır.) Rasûl-û Ekrem'in zevceleri böyle olduğuna göre, tabi ki onlar bütün hanımların fevkinde oluyorlar.

Münafık ve şehvetine esir olan insanlar, dâima hanımların peşinde dolaşırlar. Bir şey gördüler mi nem alırlar.

Buyuruyor ki Cenâb-ı Hak, hanımlara. **فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ** Sözü, (yabancı erkeklere karşı) yumuşak söylemeyin. **فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي**

وَقَلْبِهِ مَرَضٌ Kalbinde fücür, şehvet ve nifak hastalığı bulunan kim-
seler, o sedayı işitti mi tama' eder, etrafında dolaşmaya başlar.
وَقُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًا Ma'ruf söz söyleyin, (vâkâr ve ciddiyetle konu-
şun.)

وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَىٰ وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ-33
وَأَتِينَ الزَّكَاةَ وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ
أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا

وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ (Ve karne kelimesi vav-ı atifedir, vav gidince
karne kalıyor. **Karne**, emirdir. **Karre yekarru** dördüncü babtan, **ye-
karrudan** emr-i hazır **karre** geliyor. **Karne**, **kararne** oluyor. Cem'i
mü'enneşi muhatabadır.) وَقَرْنَ Evlerinizde karar ediniz, gezmeye
pek heveslenmeyiniz. Hanımların en kıymetli ibadeti evlerinde ya-
pılanlardır. Hanımlar ne kadar süslü elbise ihzar ederse, hanımın
gezmesini teşvik ediyor. Hanımın elbisesi fazla oldu mu, komşu-
larına göstermek istiyor. Niyeti iyi olsa bile âdet oluyor. وَأَقِمْنَ
الصَّلَاةَ Alt lâh emrediyor, karar ediniz وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ evinizde.
وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَىٰ Evvelki câhiliyetin zinetleriyle zinetlenmeyin. (Eski
cahiliyyet devri kadınlarının, süslerini göstererek açılıp saçılarak
kırta kırta yürüyüşü gibi yürümeyin.) وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ Namazınızı
vaktinde edâ ediniz, وَأَتِينَ الزَّكَاةَ وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ malınızın zekâtını verin.
إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ Âllâh-û Rasûlullah'ın emrine itaat ediniz. Âllâh CelleCelâlûhû,
bu emirlerle. Ey Habibim, irâdesi budur ki;
لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ **Ricis**; asıl necasete derler. Necaset, nasıl ki
elbiseye bulaşıyor da onu yıkamak lâzım gelir. Günah da aynen
bir necasettir. Günahın yıkanması da tevbe ilemdir. Bunları, Cenâb-ı

lerinde) amel yapan erkekler, **وَالصَّادِقَاتِ** imânında sıdk ile amel yapan hanımlar. **وَالصَّابِرِينَ** Taate, musibete, nefsin hevâ ve hevesine karşı sabreden erkekler, **وَالصَّابِرَاتِ** sabreden hanımlar. **وَالْخَاشِعِينَ** Mütavâzi olan Âllâh'tan korkan erkekler **وَالْخَاشِعَاتِ** ve mütavazi hanımlar. **وَالْمُتَصَدِّقِينَ** Farz ve nafîle sadaka veren erkekler, **وَالْمُتَصَدِّقَاتِ** sadaka veren hanımlar. **وَالصَّائِمِينَ** Oruç tutan erkekler, **وَالصَّائِمَاتِ** oruç tutan hanımlar. **وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ** Utanacak yerlerini, ırzlarını koruyan erkekler ve ırzlarını koruyan hanımlar, **وَالْحَافِظَاتِ** kendini koruyan hanımlar. **وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا** Âllâh-û Teâlâ'yı çokça zikreden (kâlp ve dilleriyle) erkekler, **وَالذَّاكِرَاتِ** Cenâb-ı Hak'kı çokça zikreden hanımlar. Hepsine **أَعَدَّ** Allah CelleCelâlûhû, lütf-u kerem ile onlara mâğfirlet, günahlarını setreder. (Gaffar-u settar bir manadır. Hata var, setredilmiş.) **وَأَجْرًا عَظِيمًا** Taatlerin üzerine de ecr-i azimi ihsan etmiş, büyük bir mükâfat hazırlamıştır.

Zikrullah; tesbih, tahmid, tehlil, tekbir, Kur'ân tilâveti ve ilimle olur. Hangisi mizacınıza uygun gelirse, onu zikretmelidir. Mevlâna Celâleddin-i Rumî Kaddesâllâhû Sırrahül Aziz buyuruyor; Donmuş bir nefsin var. Nefisle iblis ikisi de düşmandır. İkisi de bizi yoldan çıkarmak istiyor. Donmuş olan bu nefsin, Zikrullah'ın hareretiyle harekete gelir. Zikrullah'ın kabul ve reddini düşünme. Benim kulluk vazifemdir, devam edeceğim. Müttekilerin arzusunu verir Âllâh. Sen Âllâh'a bir karış gittiğin zaman, O bir adım gelir.

Şuayip Aleyhisselâm'ın zamanında adamın birisi dâimâ zikir ile meşkûl idi. Şeytan, ona musallat oldu. Ona diyor. "Bu yolda sen senelerce meşkûlsün zikir yapıyorsun, hiçbir şey gördün mü? "Âllâh" dediğin zaman, sana ey kulum nasılsın sedası geldi mi?"

Hiçbir hal gördün mü, görmediğine göre neden devam ediyorsun? Bundan vazgeç” deyince, o kişiye bu sözler biraz tesir etmiş, ağlamaya başlamış ve uyumuş. Uyuyunca karşısına birisi gelip diyor ki; “Seni, bu Zikrullah’a kim sevk ediyor? Âllâh değil mi? İsteb meseydi seni bu yola sevk etmezdi. Seni bu Zikrullah yoluna sevk etmesi, sana bu nimet kâfidir.” Hepimizi, Cenâb-ı Hak Müslüman halk etmiş, bu yola sevk ediyor.

Âyet-i celile, kadınları taltif için nâzil olmuştur. Ehl-i Beyt ve onlar gibi güzel ahlâkı, kendilerine huy edinenlerin mükâfatlandırılacakları va’d ve tebşir buyurulmaktadır.

Zevcât-ı Tahirât hakkındaki âyet-i kerime nâzil olduğu zaman, Mü’min kadınlar (Bizim hakkımızda hiçbir şey nâzil olmadı) denmişlerdi. Bu âyet-i kerime, bu sebeple nâzil oldu denilmiştir.

Diğer bir rivayete göre de Zevcât-ı Tahirât;

“Yâ Rasûlûllah! Âllâh-û Teâlâ, Kur’ân’da erkekleri zikrediyor. Demek bizim zikronulacak hiç bir hayrımız yok. Bizden hiçbir tâat kabul olmayacak diye korkuyoruz” demişlerdi. Bu âyet-i kerime, bunun üzerine nâzil olmuştur.

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ
الْخَيْرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَالًّا مُبِينًا

(Halik-i Kâinat vaktinden evvel Rasûl-û Ekrem’e vahiy olarak buyurmuştu. Zeyneb’i, Zeyd’e nikâh edersin fakat sonra Zeyd, Zeyneb’i bırakır, o zaman sen alırsın.)

Bunun hikmeti de nedir? Evlatlık, cahiliyette o kadar yerleşmişti. Kendi evlâdını terk eder, dışarıdan getirdiği evlâda mal verirlerdi. Üvey evlâtlığı kaldırmak için âyet geldi. Cenâb-ı Hak’ka malûm olduğundan, üvey evlâtlık alışkanlığı kâlplerine o kadar

yerleşmiş ki tebliğ ve nasihatla kâplerinden silinmesi mümkün olmayacak. Âyet nâzil olduğu halde, bu adet bir türlü ref olmuyor. Ancak Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, bizzat yaşayacak örnek olacak ki kâplerinden tasfiye olabilsin.

Zeynep Radiyâllâhû Anhâ, Abdülmuttalib'in kızı Ümeyye varA dı, onun kızıdır. Yani Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in halasının kızı oluyor.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَمَا كَانَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُعْبُدُوا مَا كَانُوا يَعْبُدُونَ يَوْمَئِذٍ سَبَّحُوا لِلَّهِ مِمَّا قَدَرُوا مِنْ آيَاتِهِ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا وَلَا تَعْصُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ عَصَاً وَأَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخَيْرَةُ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ قَوْمٍ إِنْ يُؤْمِنُوا بِمَا بَدَأُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَكَفَرُوا بِيَوْمِ الْقِيَامَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَدِيمَ الْغُرْبَىٰ وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ قَوْمٍ إِنْ يُؤْمِنُوا بِمَا بَدَأُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَكَفَرُوا بِيَوْمِ الْقِيَامَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَدِيمَ الْغُرْبَىٰ وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ قَوْمٍ إِنْ يُؤْمِنُوا بِمَا بَدَأُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَكَفَرُوا بِيَوْمِ الْقِيَامَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَدِيمَ الْغُرْبَىٰ

Yoktur, caiz değildir **لِمُؤْمِنٍ** bir Mü'mine (ki Abdullah'tır orada.) **وَلَا مُؤْمِنَةٍ** Bir hanıma (ki Zeynep'tir.) **إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا** Âllâh-û Rasûlûllâh bir emri hükmederse, **أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخَيْرَةُ** Âllâh ve Rasûlü emir ettikten sonra. "Efendim benim ihtiyarım var, ben istemem." Buna kimsenin hakkı yoktur. Böyle dedikten sonra derhal teslim oldular. **مِنْ أَمْرِهِمْ** Emr-i İlâhiye tâbi oldular. **يَعْصِي اللَّهُ وَرَسُولَهُ** Her kim ki Âllâh'a ve Rasûlûllah'a isyan ederse, (şu halde Âllâh'a isyan, Rasûlûllah'a isyandır. Rasûlûllah'a isyan da Âllâh'a isyandır.) **فَقَدْ ضَلَّ ضَالًّا مُبِينًا** apaçık beyyin olan dalâlete düşmüş olur.

Mevlâna Celaleddin-i Rûmi Kaddesâllâhû Sırrahül Aziz buyuâ ruyor; eğer Âllâh ve Rasûlünü ayrı ayrı görürsen, her ikisini de kaybetmiş olursun.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, hiçbir zaman kendi nefsi için, arzusu için, menfaati için bir şey söylemiş değildir. Öyle ise ne yapıyor? Âllâh'ın emrini söylüyor. Onun lisanından çıkan her ne ise Âllâh'ın sözüdür, eğer ki ondan zuhur ediyor. Âllâh'tan da gelen yine onun sözlerinden zuhura geliyor. Rasûl-û Ekrem'in emri, Âllâh'ın emridir. Rasûl-û Ekrem'e isyan, Âllâh'a isyandır. Âllâh'a isyan, Rasûl-û Ekrem'e isyandır.

(Necm) (وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ ۗ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ ۗ)

Mûrâd-i İlâhiye zuhur edeceğinden, bu zuhuratta bir sebebe istinat etmesi lazım gelir. Zeyd ve Zeynep'e aralarında hiçbir türlü muhabbet olmadı. Bu durumu Zeyd, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e şikâyet ediyor. Ve Zeyneb'i bırakmak istiyorum dediği zaman, Rasûl-û Ekrem de "ne diyorsun" dediğinde itâp iki türdür. Biri sevmemek, diğeri de sevmekle beraber Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem bu söz üzerine diyecekti ki (öyle ise bırak) fakat bu sözü diyemedi. Çünkü etrafı diyecekler, (evlâtlığının hanımını almak için bu sözü söyledi diyeceklerdi.) İşte bu söz ve düşünce, Cenâb-ı Hak tarafından ufak bir itâba sebep oldu.

وَاذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ ۗ وَاتَّقِ اللَّهَ ۗ وَخُفِيَ فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَخَشِيَ النَّاسُ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ ۗ فَلَمَّا قَضَىٰ زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ إِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا

وَاذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, sen söyledin ALLÂH'ın in'am ettiği (İslâm ve senin hizmetinle.) Senin de (kölelikten azat, hürriyete kavuşturduğun,) in'am ettiğin kimseye (Zeyd bin Harise'ye.) Sen ona diyordun. "Zevcenî tut وَأَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ (iyi muamele et, tatlik etme.) وَاتَّقِ اللَّهَ ۗ وَخُفِيَ فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ (Allah'tan kork, eşini yanında tut)" diyorsun. Hâlbuki Âllâh'ın açtığı vuracağı şeyi, insanlardan çekinerek içinde gizliyorsun. وَخَشِيَ النَّاسُ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ Hâlbuki emir, Âllâh'ındır. Oysa asıl korkulmaya lâyık olan Âllâh'tır. (Âyetin nüzûlünden sonra Zeyd, Zeyneb'i

bıraktı. İddet zamanı bittikten sonra yine Zeyd'e diyor, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem. "Sen benim eminimsin. Zeyneb'e git de onu, benim için iste." Zeyd gidiyor, Zeyneb'i görünce arkasını çeviriyor ve diyor. "Yâ Zeyneb tebşir ediyorum. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, seni Ezvac-ı Tahirat'ın arasına almak istiyor. Ne dersin?"

Zeyneb Radyâllâhû Anhâ da namaz seccadesi üzerindeyken, cevaben; "Benim hiç bir şey bildiğim yoktur. Âllâh ne emredere se, ben Âllâh'ın emrine itaat edeceğim.) فَلَمَّا قَضَى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا (.) زَوْجِنَا كَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ إِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا Zeyd, Zeyneb'den ilgisini kesince. Biz, onu sana nikâhladık ki (bundan böyle) evlâtlıkları, hanımlarıyla ilişkilerini kestikleri, (onları boşadıkları) zaman, o kadınlarla evlenmek hususunda Mü'minlere bir güçlük olmasın. (Eğer bu olmasaydı. Âyet geldiği halde üvey evlât edindiklerini, öz evlâdım diye devam ediyorlardı.) وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا Âllâh'ın emri her ne ise yerine gelecektir ve gelmiştir.

(Bu âyette zikredilen Zeyd bin Harise'dir. Çocukluğunda esir düşmüş. Hatice Radyâllâhû Anhâ, onu köle olarak satın almıştı. Hatice'nin kendisine hediye ettiği bu çocuğu, Peygamberimiz Sallâllâhû Aleyhivesellem azâd edip, evlad edinmişti. Rasûlüllâh Sallâllâhû Aleyhivesellem, Zeyd Radyâllâhû Anh'ı çok severdi. Ona halasının kızı Zeyneb binti Cahş'ı nikâhlamıştı. Fakat Zeyneb Radyâllâhû Anhâ, Zeyd Radyâllâhû Anh ile geçinemedi. Çünkü Zeynep Radyâllâhû Anhâ, asil bir aileden geldiği için bir köle azatlısı ile evlenmek istememiş ancak Rasûlüllâh'ın hatırı için evlenmişti. Zeyd'e bir türlü ısınamadı, o yüzden ona karşı asâletiyile övünür-

dü. Zeyd, bir süre daha buna sabretti ise de sonunda Âllâh'ın Rasûlüne varıp, Zeyneb'den ayrılmak istediğini söyledi. Bunun üzerine Rasûlullah, hoşnutsuzluğun sona ermesi için ayrılmalarını uygun bulduysa da Zeyd'in yüzüne söylemedi. Ona sâdece "zev-ceni yanında tut" dedi.

Peygamber Sallâllâhû Aleyhivesellem'in içinde gizlediği şey, Zeyneb'in sonradan kendisine zevce olacağını bildiği halde bunu açıklamamasıdır. Bu konuda uydurulan bir takım isnadların esası yoktur. Şöyle ki Peygamberimiz Sallâllâhû Aleyhivesellem, Zeyneb'in güzelliğine hayran kaldığı için onunla evlenmiş değildir. Eğer öyle olsaydı, zâten Zeyneb kendi halasının kızı idi ve Peygamberimiz onu her zaman görüyordu. Böyle olunca onu, Zeyd Radiyâllâhû Anh'dan önce kendisi alabilirdi.)

Aişe Radiyâllâhû Anha, "Eğer Peygamberimiz Sallâllâhû Aleyhivesellem, kendisine indirilen Kur'ân'dan bir şey gizlese, bu âyeti gizlerdi" demiştir.

مَا كَانَ عَلَى النَّبِيِّ مِنْ حَرَجٍ فِيمَا فَرَضَ اللَّهُ لَهُ سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدَرًا مَقْدُورًا 38-

Yok bir peygamber üzerine bir haraç, sıkıntı, Âllâh'ın emrettiğini yapmakta. Âllâh ne emrederse peygamber yapar. Bir sıkıntıya sebep değildir. Sُنَّةُ Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'den evvelki peygamberlerin de müteaddid zevceleri vardı. (Meselâ Davûd Aleyhisselam'ın yüz hanımı vardı. Süleyman Aleyhisselam'ın yetmiş hanımı vardı.) Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in hanımlarının müteaddid olmalarının

hikmeti budur ki; Ezvâcî Tahirat'ın her birisi bir kabile reisinin ya kızı, ya kardaşı idi, yahutta alâkası vardı.

Âshab-ı Kiram'ın hanımları kendilerine ait Ulûm-i Diniye'yi, doğrudan Rasûl-û Ekrem'den sormayı hayâ ettiklerinden yakınlıkları itibariyle her bir hanım, sûallerini Ezvâc-ı Tahirat'ın birinden sorup öğreniyorlardı. Bu vesile ile bu dokuz hanım, dokuz müftünün işini görürlerdi. Âyet-i kerime nâzil olduktan sonra Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem nikâhında dört hanım bıraktı, diğer hanımların nafakalarını verirdi. Yalnız ilgi alakaları kaldırılmıştı. Diğer Ashâb-ı Kiram'ın bazılarının da 25-30 kadar zevceleri vardı. Âyet nâzil olduğunda onlar da dört zevceye munhasır oldular.

Rasûl-û Ekrem'in nikâhında kalan dört hanım; Aişe Radiyâl-lâhû Anhâ, Ebu Bekir Radiyâllâhû Anh'ın kızı. Hafsa Radiyâllâhû Anhâ, Ömer Radiyâllâhû Anh'ın kızı. Zeyneb Radiyâllâhû Anhâ ve Ümmü Habibe Radiyâllâhû Anhâ'dır.

Âllâh-û Teâlâ'nın emri mutlaka yerine gelecek, takdir edilmiş kat'i bir hüküm, yazılmış bir kaderdir.

39- الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ حَسِيبًا

الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ O peygamberler ki Âllâh-û Teâlâ'nın risâletini insanlara tebliğ ederler. وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ Ancak Âllâh'tan korkarlar ve O'ndan başka kimseden korkmazlardı. بِاللَّهِ حَسِيبًا Âllâh CelleCelâlûhû, herkesin hesabını görmeye kâfidir.

Öyle olunca başkasından korkmak gerekmez.

مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ -40
وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا

Hâlik-i Kâinat nefh ediyor. مَا كَانَ Yoktur, مُحَمَّدٌ Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem رِّجَالِكُمْ ricâlinizden hiç birinizin babası değildir. وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ Fakat O Âlâ lâh'ın peygamberi ve peygamberlerin de sonuncusudur. وَكَانَ اللَّهُ وَأَلَّاهُ CelleCelâlûhû her şeye âlimdir. Her şeyi yerli yerinde halk etmiştir. Her şeyi hakkıyla bilir.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا -41

Zikir ne kadar ehemmiyetlidir. Çünkü Cenâb-ı Hak, her ibadeti tahdid eder kuluna. Meselâ beş vakit namaz farzdır, başka yok. Fakat zikir tahdid edilmemiş, istediğin ve elinden geldiği kadar yapabilirsin.

Ey İmân edenler! Âllâh-û Teâlâ'yı çokça zikredin.

İbni Abbas Radyâllâhû Anh diyor ki; "Âllâh-û Teâlâ kullarına farz kıldığı her şeye ma'lûm bir sınır koymuştur. Özür hâlinde kulunu ma'zur saymıştır, bundan yalnız zikir müstesnadır. Zikrin nihayeti yoktur. O, bir özürle terk edilemez, elverir ki kulun akli başından gitmiş olmasın. Bütün hâllerde zikre devâmı emir ile; Âş lâh'ı ayakta iken, otururken ve yatarken zikredin buyurulmuştur.

İmâm-ı Rabbâni Kaddasâllâhû Sırrahülaziz buyuruyor. **"Dermehecê bê hemeke dermehekâr gûşeyi çeşmi bidih cânibiyâl"** **"Dermehecê"**; Her yerde, nerede olursan ol, tarlada ol, evinde ol, ticarete ol, iş yerinde ol. **"bê hemeke"** Kiminle olursan ol, ister âlimle istersen cahille ol, ister mutavassıt ile ol. **"Dermehekâr"** Hangi işte olursan ol çünkü Zikrullah buna mâni değildir. **"gûşe-**

yi çeşmi bidih cânibiyâl” Kâlp gözünün köşesi, Âllâh-û Teâlâ'nın cânibinde olsun. Kemâlde olanlar bilirler ki Âllâh ile beraberdirler. Âllâh ile beraber olduktan sonra kiminle konuşursan konuş.

Buyuruluyor ki; Beden agyâr ile gönül yâr ile. Göz rakipte gönül habibte. Lisan güftar ile gönül dildar ile. El sanatta gönül hazrette.

Âyet-i kerimede buyuruyor Cenâb-ı Hak; **رَجَالٌ لَا تُلْهِهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا** **يَبِيعُ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ** Âllâh'ın birtakım kulları var ki ticaret, alışveriş, onları Zikrullah'tan meşkul etmiyor.

Cenâb-ı Hak, âyet-i kerimede buyuruyor. **فَاذْكُرُونِي أَذْكَرْكُمْ** **وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ** Ey kullarım siz beni zikrediniz, ben de sizi zikrederim. Nimetlerime şükrediniz, küfran-ı nimette bulunmayınız.

Zikrullâh hakkında birçok âyet-i kerime ve hadis-i şerifler var, bir kaçını teberruken bildiriyoruz.

فَاذْكُرُونِي أَذْكَرْكُمْ Ey kullarım siz beni zikrediniz, ben de sizi hatırlarım. Buna birçok mânâ vermişler.

“Fezkûrûni bittâati ezkûrukûm bilmeğfirati” Beni taat ve ibadetle hatırlayınız, ben de sizi mâğfiret ile hatırlarım.

“Üzkûruni fil halai ezkûrukûm fil belâ” Tenhalarda beni hatırlayınız, ben de sıkıntılar zamanında sizi hatırlarım.

“Üzkurûni hine tedribû ezkûrukûm hine hêziru” Birisine karşı hiddetlendiğin zaman, beni hatırlayarak hiddetinden vazgeç. Ben de sana karşı gadablandığım zaman vazgeçerim.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor hadis-i kudsi olarak;

“Ene celisü men zekeranî” Ene; Ben. Celisü men zekeranî; Beni zikredenin yanında **celisü mücâlisim** beraber oturuyorum.

Ârabinin birisi gelip, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem’den soruyor. **“Eyyül e’mâlü ef’dalü”** “İslâmiyet’te en iyi efdal hangisidir?” sorduğunda, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor; **“En tûfêrikuddûnyâ ve lisanüke ratlün bizikrillâhi”** Dünyadan ayrılırken, dilinin Zikrullah ile yaş olması. Dil konuşmayınca, zikrullah ile meşkûl olmayınca kuru olur. Sekerâta giren dünyadan ayrılacak olan insana, şeytan imanını almak için geldiğinde, imânsız gitmesi için mel’ânetlerini icra ettiğinde, ölüm hali yaklaşan kişi Zikrullah ile meşkûl ise o zikir, dilinden kalbine akar ve o zaman şeytan da oradan kaçır. Hatta o sekeratta olan Müslümanın, kâmil olan bir insana istinadı varsa, o zaman ruhaniyetler de hazır olur. Hatta Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem de bazı kişilerin yanında hazır olur. Bunların hepsi zikir bereketi ile hâsıl oluyor.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor: **“Sebekul müferridün”** Müferridler geçtiler, **“kalü ve men müferridüne, kâle ezzêkirûnellâhe vezzêkirât”** Müferridün; Âllâh-û Teâlâ’yı çok zikredenlerdir. Onlar, bütün âlemi sebkâttettiler.

Râsûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem yine bu mevzuda emrediyor;

“Lâ yek’udû kavmün yezkûrûnellâhe” Oturmaz bir kavim, Âlâllâhû Teâlâ’nın zikriyle meşkul oldukları vakit. **“illê haffet hümül melâike”** Melekler, Zikrullah’a aşıkdırlar. Nerede Zikrullah olursa

hatta Kur'ân'ı işitecek kadar sesle okusa, riyasız okunan Kur'ân'ın etrafına melekler dolar.

“Ve gaşiyet hûmürrahme” Rahmet-i İlâhiye nâzil olur. **“Ve nezelet aleyhimüssekinine”** Onların kâlpplerine sükûnet hâsil olur. **“Ve zekerahümüllâhü fi men indehü”** Hâlik-i Kâinat, o cemaati meleklerle gösterir. Bakın bunların yemeleri, içmeleri, nefisleri var, insan olarak halk ettim. Siz vakitle diyordunuz, “Onlar yeryüzünde katil yapacaklar, hilâfete lâıyk değildirler.” İşte bakınız, onlar nasıl Zikrullah ile meşkûl oluyorlar.

Sahabeyi Kiram'dan Ebudderdâ Radıyâllâhû Anh, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'den naklediyor.

“Erûne bikûm bi hayri a'mêleküm” Size en hayırlı amelinizi haber vereyim mi? **“Ve eskâhê ande melikiküm”** Hâlik'inizin nezdinde en makbul amel. **“Ve hayrulleküm min âtâizzehebi vel verakı”** Altın, gümüşü vermekten daha hayırlı. **“Ve hayrulleküm minel telkûudüvveküm fetadribû e'nêkahüm”** Düşmana mülâki olup da düşmanı katletmekten de hayırlı olanı. Dediler; **“Kâlû belâ Yâ Rasûlüllâh”** - **“Belâ yâ Râsûlâllâh”** Biz istiyoruz. Buyurdular; **“Kâle zikrullah”** Zikrullah, cihattan daha hayırlı oluyor. Para altın vermekten daha hayırlıdır eğer hâlis olursa.

Birisi, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'den sormuş? Derece itibâriyle hangi amel efdaldır? **“Kâle, ezzâkirûnellâhe kesiran vezzâkirat”** “Âllâh'ı zikredenlerdir” diyor.

“Fezzikru ef'dalûl e'mêlü” Zikir, amelin efdalidir. **“Ve hüvel maksûdu min tilâvetil Kur'ânı”** Kur'ân-ı Azimüşşân'dan maksat, hatırlamaktır ve Âllâh'ı tezekkür ediyor.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor; Cennet bahçelerinin önünden geçtiğiniz zaman ihtimamsız geçmeyiniz.

Oradan hisse alın yiyiniz. Âshab! Bundan murâd nedir yâ Rasûlûlb lah? **“Fertaûdan”** muradın Nedir? Demiş ki Zikrullah. Cennet ravzaları nedir? Zikrullah olan cemaattır. Ne için cennet ravzaları demiş? Çünkü Zikrullah, olduğu gibi cennet nimetlerine münkalib olur. Bir insan Fazl-ı İlâhi ile cennete gider. Fakat cennetin nimetleri, ameller ile mütenasiptir. Amelin en kıymetlisi Zikrullah olunca, çeşitli zikirlerin hepsi cennet nimetleri olur.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor; **“Efdalüz-zikru lâ ilâhe illellah ve efdalûdduâi Elhamdülillah”** Zikrin efdali; **Lâ ilahe illellâh**’tır. Hem nef’i, hem de ispat var. **Lâ** ile nefhediyo bütûn masivayı, sonra **illellah** ile hasrediyor ulûhiyeti, Cenâb-ı Hak’ka.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor. **“Eksirû zikrâllâhi hatta yekûlü innehü mecnûnün”** Kelimenin altındaki mana başkadır, diğeri de işaret ettiğ i mana başkadır. Kelimenin altındaki mana; Zikrullah ile meşkûl olunuz. O kadar çok meşkûl olunuz ki muhalif ve münafık olanlar, “bu kişi deli olmuştur” desinler. İkinci işari manâ da; “Öyle bir zaman gelecek ki Zikrullah ile meşkûl olanlara itimat etmezler, deli olmuştur” derler.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor. Her şeyin bir cilâsı var, kâlb in de cilâsı Zikrullah’tır. Kâlp bir aynaya benzer, tertemiz olursa akseder içinden. Madde olan göz, etraf-ı maddeyi görüyor. Mânevi olan kâlp gözü de madde gözünün görmediklerini görüyor. Evveli ve ahiri görüyor. Kâlp, günahlarla lekelenip karaö rüyor. Ne zamanki tevbe istiğfar ile Zikrullah üzerinden geçerse o leke kalkıyor. İnsan günahlardan beri olamıyor. Cenâb-ı Hak, bize hiç günah yapmayın demiyor. Günah işledikten sonra tevbe istiğfar edip vazgeçin diyor.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor; **“Hayrul zikiril hafi ve hayrul rızkı me yekfi”** Zikrin en hayırlısı gizli olanı-

dır çünkü riyâdan varestedir. Oturmuş kenara, kâlbi O'nun zikri ile meşkûldür. İşte buna riya giremiyor. Ve kısmetinde hayırlısı, yeterince olandır. Fazla olup da tuğyana sevkeden hayırlı değildir. Dalâlete düşürmeyen, kâfi miktar rızık hayırlıdır.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor; **"Zikrullahi şifâul kulûb"** Kâlbin şifası Zikrullah'tadır.

أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ âyet-i kerimedir. Zikrullah ile kâlp mutmain olur.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor; **"Eşşeytânü yeltekimü kalbibni Âdem'e"** Şeytan, Ben-i Âdem'in kalbine bilâ teşbih filin hortumu gibi, şeytana bir imkân vermiş insanın kâlbine vesvese evham atabilir. Şeytan, **"yeltekimü kalbehû"** Ben-i Âdem'in kâlbine vesveseyi atıyor. Ne zamanki o insan Zikrullah'a başladı mı, şeytan o zaman geri kalıyor.

Hadis-i Kudsi'dir; **"Yebne Âdem"** Rasûl-û Ekrem emrediyor, Cenâb-ı Hak'tan. Ey Ben-i Âdem, **"innekemê zekerteni şekerteni"** sen beni zikrettikçe şükrünü ifâ etmiş olursun. **"ve izê mê neseyteni"** Bu nimetler ki; vücûd, sağlık, imân nimeti, hamd ve İslâmiyet nimeti. Bunların hepsinin şükrü ister. Sen Zikrullah'a devam ettikçe, o şükrü ifâ etmiş olursun. **"ve izê mê neseyteni keferteni"** Ne zamanki beni unuttun şükürlerden, zikirlerden, benim nimetime küfretmiş olursun.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor. **"mê içte-me'a kavmün âlâ zikrillâhi"** Cem olmadı, toplanmadı bir cemaat Zikrullah üzerinde **"feteferekü anhü"** (bid'alar içinde olmadan) halis niyetle. **"İlle kile lehüm kûmû meğfûran leküm min ecriz-zikri"** "Kalkınız, zikrin sebebiyle Âllâh, sizi mağfiret etti" denilir. **"Men eksera zikrâllâhi bere-e minennifâkı"** Bir kimse Zikrullah'a

devam ederse, ziyadesiyle kalbinde nifak, münafıklık kalmaz. Kâlv binde birçok bozukluk var, eğer o kimse Zikrullah'a devam ederse yavaş yavaş bu zikrullah galebe eder.

Zikrullah, zikrullah-ı ezkârdır, kâlbe girdiğinde bozuklukları tard eder dışarıya atar.

"Kalellâhi Teâlâ" Hadis-i Kutsi'dir. Cenâb-ı Hak emrediyor;

"Men eşkalehü zikri an mes'eleti e'taytühû kalbe en yes'ele-ni" **"Men"** Her kim ki **"eşkalahü zikri"** zikrim ile meşkul olursa **"an mes'eleti"** benden bir şey istemeden. Kendine birçok duâlar yapacaktı, yapmadı da zikir ile meşkul oldu. Müteessir olmasın. Ben, onun isteyeceğini bilirim, daha istemeden isteyeceğini veririm.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem emrediyor; **"Lâ ibadete kettefekûr"** Tefekkür gibi bir ibadet yok. **"Tefekkürü saatin hayrun min ibadeti senetin"** Bir lâhza, bir saat tefekkür bir sene nâfile ibadetten efdaldir. Tefekkürün akabinde olan bir zikir sağlam bir temel esas üzerinde oluyor.

Hadis-i Kutsi; Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, Cenâbı Hâk'tan naklen emrediyor bize. Diyor ki; **"Ene mâabdi mâ zekerani ve teharraket bi şeffetêhû"** **"Ene"** Ben, **"me'a abdi"** kulumla beraberim **"mâ zekerani"** beni zikredince. **"ve teharraket bi şeffetêhû"** Dudakları benim zikrimle hareket ettiği sürece, ben onunla beraberim.

Mevlânâ Celâleddin-i Rumi Kaddasâllâhû Sırrahülaziz buyuruyor; Bir lâhza Âllâh ile beraber olmak, Süleyman Aleyhisselam'ın bütün mülkünden daha hayırlıdır. Bütün dünyaya hakim olmaktan daha hayırlıdır, Âllâh ile bir lâhza bulunmak. O kadar kıymetlidir.

اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا
Âllâh-û Teâlâ'yı çokça zikredin.

وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلاً-42

وَسَبِّحُوهُ O'nu sabah ve akşam tesbih ve tenzih ediniz. **بُكْرَةً وَأَصِيلاً** **Âllâh'ı** tesbih-û tenzih ediniz. Bu teşbih, bütün vakitlere şamilz dir. Çok zikretmekten murâd, "Âllâh'ı ebediyyen unutmamaktır" denilmiştir.

هُوَ الَّذِي يُصَلِّي عَلَيْكُمْ وَمَلَائِكَتُهُ لِيُخْرِجَكُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ-43
وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا

O **Âllâh-û Teâlâ** ve melekleri size salât eder. (Salâvat, **Âllâh'tan** rahmettir. Salâvat, meleklerden istiğâ fardır. Salâvat, Mü'minlerden duâdır. Namaza niçin salât diyorâ lar çünkü namaz duâyı müştemeldir. **هُوَ الَّذِي** Öyle bir **Âllâh'tır** ki **يُصَلِّي عَلَيْكُمْ** yâni **yerhamüküm**, size rahmetini ihsan eder. **وَمَلَائِكَتُهُ** O'nun melekleri de size salâvat eder, duâ istiğfar eder. **لِيُخْرِجَكُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ** Tâ ki sizi zulmetten, küfrün zulmetinden, imânın nuruna yetiştirmek içindir. **وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا** **Âllâh CelleCelâlûhû**, imân eden Mü'minlere merhamet sahibidir.

تَحِيَّتُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُ سَلَامٌ وَأَعَدَّ لَهُمْ أَجْرًا كَرِيمًا-44

تَحِيَّتُهُمْ Tehiyye; Selâma, tehiyye derler. Mü'minlerin tehiyyeti **Âllâh-û Teâlâ'dan**, **يَوْمَ يَلْقَوْنَهُ** **Âllâh'a** mülâki oldukları zaman. (Bunu tefsirler kıyamette diyor. Hâlik-i Kâinat'ı gördükleri zaman, bir de cennette olur. Cennette **selâmün aleyküm bime sabertüm feni'me ukbeddâr**. Selâm-ı İlâhi'yi, melekler tebliğ eder. Bir de **yethulüne min külli bêbin selâm**. Selâm-ı İlâhi ile cennete dâhil olurlar. Ayrıca ileri derece insanların yanında

Tecelliyât-ı İlahiye zuhur ediyor. Cenâb-ı Hak, zaman-ı mekândan münezzehtir. Muayyen yer belirtmek câiz değildir. Çünkü noksanına delâlet eder. Sekerat müthiş bir haldir fakat bazılara gayet hafif geçiyor. Hele, Cemâl-i İlahi zuhur ederse, "Ey benim hastam, sen nasılsın?" dese Âllâh, o hastada hastalık kalır mı? Zikrullah da çoğaltılırsa o zamanda fayda verir. Âllâh CelleCelâlûhû orada hazır olur.) وَأَعَدَّ لَهُمْ أَجْرًا كَرِيمًا İhzar etmiştir, (Cennet-i Cehennem ikisi de mevcuttur lâkin hal-i faaliyette değildir.) لَهُمْ Mü'minlere, (kâmil olan Mü'minler.) أَجْرًا كَرِيمًا Kâmil olan Mü'minlere kerim olan bir ecir ki cennettir, daimi olan bir nimet.

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا 45

Hâlik-i Kâinat, Habibine iltifat ediyor. Öyle bir iltifat ki hiçbir peygambere bunu yapmış değildir. يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ (Elif lam ile olduğundan muayyen olan peygamber.) Yâni muayyen peygamber mahbûbum Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem. إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ Biz Azimüşşân, seni gönderdik bütün mahlûkata, شَاهِدًا seni şâhit gönderdik. Şahitsin Enbiyanın, ümmetin üzerine. وَمُبَشِّرًا Seni tasdik edeni, cennetle tebşir, müjdeleyici gönderdik. وَنَذِيرًا Seni tekzib edeni de cehennemle korkutucu olarak gönderdik.

وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا 46

وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ Âllâh'a davet edersin, onları taat ve ibadetine بِإِذْنِهِ Âllâh'ın emriyle. وَسِرَاجًا مُنِيرًا Seni nur saçan bir ışık olarak gönderdik.

وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ بِأَنَّ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ فَضْلًا كَبِيرًا 47

وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ Sana ve Kitâbullâh'a imân eden Mü'minlere tebşir et. بَانَ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ فَضْلًا كَبِيرًا (Sair ümmetlere verilmiş olandan çok fazla.) Âllâh'ın inâyeti, lütf-u kereminden büyük fazl-ı kerem vardır. Nâil olacaklarını müjdele, Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem.

وَلَا تَطْعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ وَدَعِّ أَدْيَهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ-48
وَكَيْلًا

وَلَا تَطْعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ وَدَعِّ أَدْيَهُمْ (Bu âyet-i kerime kıtal, muharebe âyet-i kerimesinden evvel nâzil olmuştur. Hâlik-i Kâinat, Habibine emrediyor. Şimdi muharebeye emrolunmadın. Onların sana, putlarımızı karışma teklifini dinleme.) Kâfirlere ve münafıklara itaat etme, eziyetlerine (şimdilik) aldırma. Sen, Emri İlâhi'yi olduğu gibi tebliğ et. وَدَعِّ أَدْيَهُمْ Onlarla olan mücadele, muharebeye kadar gelmesin. وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ Âllâh'a tevekkül et. Âllâh CelleCelâlûhû muhakkak sana yardım eder. Sana kâfidir, intikamını onlardan alır. (Cenâb-ı Hak, hikmetine mebni olarak Mekke'de muharabeye emretmedi. Medineyi Münevvere'ye hicret edildiğinin ikinci senesi emrolunarak, Bedir muharebesi olmuştur.)

وَكَفَى بِاللَّهِ وَكَيْلًا Âllâh-û Teâlâ, işlerine vekâlete (seni himayeye) kâfidir. (Müşriklerden iman edenler kurtuluşa erdi, inkâr edenler de telef olup gittiler. Fakat yahudi öyle değil. İman ettiğini gösteriyor camiye geliyor, bununla beraber münafıklık yapıyor.) Umurunu Âlm lâh'a bırak, Âllâh'ı vekil yap, emrini Âllâh'a bırak.

Bizlere işarettir. Zor durumda kalındığında, Âllâh'a o işinizi hai vâle edin, tevekkül edin buyruluyor.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ-49

تَمَسُّوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ تَعْتَدُونَهَا فَمَتَّعُوهُنَّ وَسَرَحُوهُنَّ
سَرَاحًا جَمِيلًا

إِذَا Ey Âllâh-û Rasûlûllah'a imân edenler. ثَمَّ نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ طَلَّقْتُمُوهُنَّ Bir Mü'mine hanımı nikâh ettiğiniz zaman, nikâhladıktan sonra kendilerine henüz dokunmadan onları boşarsanız, مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمَسُّوهُنَّ hiç temas etmeden bıraktı- nırsa acaba hanımın hakkı nedir? تَعْتَدُونَهَا? Onları iddet müddetince bekletmeniz gerekmez. (İddet ne içindir? Nesebin zâhir olması içindir. O hanım da evlad varsa babasının belli olması içindir. Kim, kimin evladıdır bilinsin. Burada bir te- mas olmadığından, Cenâb-ı Âllâh iddete lüzum görmemiştir. Öyle ise فَتَمَتَّعُوهُنَّ metalandırınız onu. Eğer talak, mehir tayin edilmişse mehrin nisfini (yarısını) verecek. Mehir yoksa emsallerine göre, böyle bir hanım ne alırsa o miktarı veriniz. وَسَرَحُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا. Ve onları güzel bir şekilde serbest bırakın, (kavga, gürültü, şiddetle, hiddetle değildir.)

(Dokunulmadan boşanan kadına, önceden tayin edilmiş bir mehir varsa onun yarısını, yoksa sünnet olarak bağış yapılır. Bu bağışın belli bir miktarı yoktur. Bu şekilde boşanmış kadın hiç bek- lemeden evlenebilir.)

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَخْلَلْنَا لَكَ أَزْوَاجَكَ الَّتِي آتَيْتَ أُجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتْ-
50- يَمِينُكَ مِمَّا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَيْكَ وَبَنَاتِ عَمِّكَ وَبَنَاتِ عَمَّاتِكَ وَبَنَاتِ
خَالِكَ وَبَنَاتِ خَالَاتِكَ الَّتِي هَاجَرْنَ مَعَكَ وَامْرَأَةً مُؤْمِنَةً إِنْ وَهَبَتْ
نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ إِنْ أَرَادَ النَّبِيُّ أَنْ يَسْتَنْكِحَهَا خَالِصَةً لَكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ

قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِي أَزْوَاجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ لِكَيْلَا
يَكُونَ عَلَيْكَ حَرَجٌ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ Ey Habibim Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesel-lem. إِنَّا أَحْلَلْنَا لَكَ Biz Azimüşşân, sana şeraitimde helâl ettim. أَمْثَلْنَا لَكَ أَيْمَانَهُمْ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ seninle beraber olan zevcelerin ki onlara mehir tayin etmişsin. Ücretle yani mehir, nikâh ile aldıklarını sana helâl ettim. وَمَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ Elin, kuvvetin, sana mülk ettiğimiz emvâl-i ganimetten; Safiyye ve Cüveyriyye gibi onlar da cariyelerdir. Onlar da sana helâldir. مِمَّا آفَاءَ اللَّهِ عَلَيْكَ Sana ihsan eden Âllâh'tır. وَبَنَاتِ عَمَّتِكَ وَبَنَاتِ خَالِكَ وَبَنَاتِ خَالَاتِكَ وَبَنَاتِ خَالَاتِكَ وَبَنَاتِ خَالَاتِكَ Senin amcanın kızları ve halanın kızları, dayının kızları, teyze kızları, وَامْرَأَةً الَّتِي هَاجَرْنَا مَعَكَ seninle beraber hicret edenler. مُمِينَةً مِّنَ الْمُؤْمِنَاتِ Mü'mine bir hanım, Rasûl-û Ekrem'e gelip nefsinin hibe etmek isterse (yani evlenmek isterse,) İِنْ أَرَادَ إِنْ أَرَادَ إِنْ أَرَادَ Rasûl-û Ekrem de irâde etmişse o da nikâha girer. خَالِصَةً لَّكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ Böyle hibe lafzı ile mehri tayin etmeden, sana ait mahsustur (helâl kıldık.) Mü'minlere mahsus, ait değildir. Mü'minler nikâhlarında mecburdurlar; hem veli ister, şahit ister, mehir ister. قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِي أَزْوَاجِهِمْ (Onların bu hususta ne yapması lâzım geldiğini açıkladık) ki sana bir zorluk olmasın. وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ Bir de yemin-i mülk, bir cariye gelirse Mecûsi olmamak şartıyla. Kitâbi olursa o da câizdir. لِكَيْلَا Âllâh-û Teâlâ, bunları helâl etmiş. Mü'minlere harac zorluk olmasın. Âllâh CelleCelâlûhû mağt firet edici, (sana güçlük olan şeyde) rahmet edicidir.

تُرْجَى مَنْ تَشَاءُ مِنْهُنَّ وَتُتَوَى إِلَيْكَ مَنْ تَشَاءُ وَمَنْ ابْتَغَيْتَ مِمَّنْ عَزَلْتَ -51
 فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ تَقَرَّ أَعْيُنُهُنَّ وَلَا يَحْزَنَ وَيَرْضَيْنَ بِمَا
 آتَيْتَهُنَّ كُلُّهُنَّ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي قُلُوبِكُمْ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَلِيمًا

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in zaman-ı saadetinr de dokuz zevcesi vardı. Bu dokuzun içinde dördü Kureyşi, diğerleri her birisi kabile reislerinin kızlarıdır. Bilahare âyet-i kerime nâzil olunca, nikâhındaki hanımlar dörde hasroldu. (Hanımlar itaat ederse hepsi de yardımcıdır. İtaat etmedikten sonra bir hanım da çoktur.) Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, beş hanımı bu âyet-i kerime nâzil olduktan sonra, **tüeh-hiru** geri bırakırsın **تُرْجَى مَنْ تَشَاءُ** yani **tüeh-hiru** geri bırakırsın **تُرْجَى مَنْ تَشَاءُ** âyet-i kerime ile hanımlar dörde hasrolduktan sonra, ümmette imân edenler hepsi hanımlarının dördünü intihab ettiler, üst tarafını tatlik ettiler. Onlar da kendilerine erkek arayıp buldular fakat Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in hanımları kimseye lâyük değil. Çünkü onların vücutları, o vücuda temas etmişler ve başkasına da haramdır. Fakat nasıl oldu? Odalarında otururlar nafakasını verir, onlarla alâkası kesilmiştir. Nikâhında kalan dört Kureyşi hanım; Aişe, Hafsa, Zeyneb ve Ümmü Seleme'dir. Diğerleri; Süde, Cüsveyriye, Safiye, Meymüne, Ümmü Habibe. **تُرْجَى مَنْ تَشَاءُ مِنْهُنَّ** İsteddiğini tehir edersin, isimleri geçen hanımlardır. **وَتُتَوَى إِلَيْكَ مَنْ تَشَاءُ** İsteddiğini de yanına alırsın ki yine isimleri geçen Kureyşi dört hanım olduğu gibi, **وَمَنْ ابْتَغَيْتَ** kimi talep edersen **عَزَلْتَ** bıraktıklarından. (Meselâ bu dört hanımdan birisi vefat ederse, o bıraktıklarından birisi alınabilir. Rasûl-û Ekrem'e de diğer ümmete

de aynen emir ruhsattır.) **فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ** Senin üzerine bir günah yoktur. **أَنْ تَقَرَّ أَعْيُنُهُنَّ** Bu şekil tarif daha yakındır, onların gözlerinin aydın olmasına. **وَلَا يَحْزَنَنَّ** Üzülmeyinler, Emr-i İlâhi bu olur. Onlar da Emr-i İlâhiye razı oldular. **وَيَرْضَيْنَ بِمَا آتَيْتَهُنَّ كُلَّهُنَّ** Ve kendilerine verdiğinle, yaptığın muamele ve ihsanla hepsinin hoşnut olmalarına daha uygundur. **وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي قُلُوبِكُمْ** Âllâh CelleCelâlûhû kâilplerinizde olanı bilir ve onların kâilplerine geleni hepsini bilir. **وَكَانَ اللَّهُ** Âllâh CelleCelâlûhû âlimdir, bilir halkın ahvalini. **حَلِيمًا** Halim'dir, birdenbire gazap etmez, tehir eder belki tevbe eder diye.

لَا يَحِلُّ لَكَ النِّسَاءُ مِنْ بَعْدُ وَلَا أَنْ تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ أَزْوَاجٍ وَلَوْ أَعْجَبَكَ -52
حُسْنُهُنَّ إِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ رَقِيبًا

لَا يَحِلُّ لَكَ النِّسَاءُ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem bundan sonra, bu dört hanımdan vefat eden olursa yine sana bir diğeri ni nikâh etmen câiz değildir. **لَا يَحِلُّ لَكَ النِّسَاءُ مِنْ بَعْدُ** Bundan sonra sana kadın helâl değildir. **وَلَا أَنْ تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ أَزْوَاجٍ وَلَوْ أَعْجَبَكَ** Bunları başka hanımlarla değiştirmen, güzellikleri hoşuna gitse bile sana helâl değildir. (Hususat-i peygamberiye var. Gece kalkmak bizim için sünnettir lâkin Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e farzdır.) **إِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ** Meğerki emvâl-i ganiminden gelirse o zaman câizdir. **وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ رَقِيبًا** Âllâh CelleCelâlûhû murakebe ediyor kulunu. Hafızdır, her şey İlâhi'de mevcuttur. Nâzır ve murakıptır.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى طَعَامٍ -53
 غَيْرِ نَازِلِينَ إِلَيْهِ وَلَكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا
 مُسْتَأْنِسِينَ لِحَدِيثٍ إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ يُؤْذَى النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِي مِنْكُمْ وَاللَّهُ لَا
 يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَسَأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ
 ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْ
 تُنْكَحُوا أَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمًا

Âyet-i kerime edebe dairdir. Gerek Ashâb-ı Kiram gerek Mü'minlerin, Âllâh'a karşı, Rasûlûllah'a, Kitabullah'a karşı edep sahibi olmayı emrediyor. Şârihin buyurduğuna göre; Dikkat edilirse bütün âyetlerin mânâsı edeptir, terbiyeyi gösteriyor. Eğer şeytanın başına ayağını koymak istiyorsan, edebi elden bırakma. Şeytanın kâtili, edeptir.

Mevlâna Celaledin-i Rûmi Kaddesâllâhû Sirrahül Aziz bu hususta buyuruyor ki; Âllâh'a, Rasûlûllah'a, Kur'ân'a karşı, dine karşı bize edebi ihsan edip de o yola bizi sevketmesini Âllâh'tan istiyoruz. Âllâh'a, Rasûlûllah'a ve Kur'an'a karşı edepsizlik yaşan, Âllâh'ın lütfundan mahrum olur. Bu kaide, Cenâb-ı Hak'kın Âdet-i İlâhiye'sidir. Edepsiz olan kimseler yalnız kendisine fenalık yapmadı, civarında etrafında olanların hepsini ateşe vermiş olur. Mûsâ Aleyhisselam'ın zamanında, Hâlik-i Kâinat'ın lütf-u keremi ile göklerden yemekler gelirdi. Fakat içlerinde bir kaç kişi Mûsâ Aleyhisselam'a, âdem-i rıza göstererek, "biz sarımsak, mercimek de istiyoruz" dediler. Âllâh-û Teâlâ'nın bu lütfuna karşı nankör'lük yaptılar. O zaman göklerden gelen o sofralar ref oldu. Onlara ekin, tarla zahmetleri kaldı. Mevzu budur ki; Âllâh'a Rasûlûllah'a, Kur'ân'a karşı edebi muhafaza etmek lâzım gelir. Edebi muhafaza

etmeyenin elinden nimet gider. Onların fenalığı, başkalarına da sirayet eder. Kur'an-ı Azimüşşân baştanbaşa edebi talim ediyor.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem Ashâb-ı Kiramın bam bası, Ezvâc-ı Tahirat da Ümmühâtûl Mü'minindir. Orada, Devlet Haneyi Peygamberi'de yemek yemek için yer vardı. Yemekler hazır olurdu, muhtaç olanlar gider yerlerdi. Emrediyor evvelâ, "eve giderken istizansız girmeyiniz." Çünkü setir âyet-i kerimesi geldi. İstizan nedir? Kapıyı çalmak, bugünkü usûlümüzde kapının ziline basılıyor. İzin verilince girilir, verilmezse girilmez dönülür. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا Ey Âllâh-û Rasûlullah'a Kur'an'a iman eden Mü'minler, لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in devlet hanesine velevki kapı açık da olsa bile izinsiz girmeyiniz, meğerki size izin vermiş olsun. İzin de istizandan sonra olur. Yemek için, daha yemek hazır olmadan giderler orada otururlardı, yemeğe intizar ederlerdi. Cenâb-ı Hak, onu da men ediyor. Buyuruluyor ki; إِلَىٰ طَعَامٍ غَيْرٍ نَاظِرِينَ إِنِّيهِ; Yemeğin yetişmek zamanını beklemeden giderlerdi yani yemek yetişmeden gitmeyiniz. Davet edildiğiniz vakit girin. وَلَكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ Sizi davet ettikleri, izin verdikleri zaman فَادْخُلُوا eve giriniz, yemeğinizi yiyiniz. فَانْتَشِرُوا Yemeği yediğinizden sonra da hemen dağılınız. وَلَا مُسْتَأْنِسِينَ لِحَدِيثٍ (Yemekten sonra) sohbe dalmayın orada kalmayın. إِنَّ ذَلِكَ مِّنْكُمْ Bu emirler yâni izin alarak içeri girmek, vakit gelince girmek, yemeği yedikten sonra dışarı çıkmak. كَانَ يُؤْذَىٰ Eğer böyle yapmazsanız, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem üzüdür. فَيَسْتَحْيُ مِنْكُمْ Size (gidin demekte) utanıyor. Size artık çıkınız da başkası gelecek diyemiyor kâlbınız kırılır diye. وَاللَّهُ

لَا يَسْتَحْيَ مِنَ الْحَقِّ Ama Âllâh CelleCelâlûhû ise hakkı söylemekten çekinmez. وَإِذَا Ne zamanki مَتَاعًا تَزُودُ veya su lüzum etti istediniz. فَسَأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ Perdeyi kaldırmadan, perdenin arkasından isteyiniz. ذَلِكُمْ Bu haller; izin ile içeri girmek, zamanı gelince girmek, içeriden de vaktinde dışarıya çıkmak, ondan sonra da bir şey lâzım olduğunda perdeyi kaldırmadan istemek. Bütün bunlar, ذَلِكُمْ أَطَهَرَ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ böyle hareket etmeniz hem sizin kâllpleriniz, hem de onların kâllpleri için daha temiz bir davranıştır. وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ Rasûl-û Ekrem'in üzüldüğü şeyleri yapmaya kimsenin hakkı yoktur. Mademki Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, bu yanlış hareketlerden üzülüyor. Öyle ise bu yanlış hareketleri yapmayınız. وَلَا أَنْ تَنْكِحُوا أَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ وَلَا أَنْ تَنْكِحُوا Önce nikâh etmeyiniz, مِنْ بَعْدِهِ Rasûl-û Ekrem'in hanımlarını O'nun vefatından sonra. وَلَا أَنْ تَنْكِحُوا Asla câiz olmaz. İN ذَلِكُمْ çünkü bu, كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمًا Âllâh'ın katında büyük bir günahdır.

54- إِنْ تَبْدُوا شَيْئًا أَوْ تُخْفُوهُ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا

İn Eğer Âllâh CelleCelâlûhû, kâllbinizde gizli olanı da aşikâr olanı da bilir. Açığa vursanız da gizleseniz de her şeyi bilir, فَإِنَّ اللَّهَ her şeye muktedir olan Âllâh. كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا Âllâh-û Azimüşşân her şeye âlimdir, iyi bilmektedir.

Ezvâc-ı Tâhîrat için perde arkasından konuşmayı emreden âyet inince, yakın akrabâ ile mahrem olan babalar, oğullar ve diğer akrabalar "Biz de mi perde arkasından konuşacağız?" diye sordular. Onun üzerine bu âyet nâzil oldu.

لَا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ فِي آبَائِهِنَّ وَلَا أَبْنَائِهِنَّ وَلَا إِخْوَانِهِنَّ وَلَا أَبْنَاءَ إِخْوَانِهِنَّ -55
 وَلَا أَبْنَاءَ أَخَوَاتِهِنَّ وَلَا نِسَائِهِنَّ وَلَا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ وَاتَّقِينَ اللَّهَ إِنَّ
 اللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا

لَا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ (Cünah kelimesi, biz günah diyoruz. Günah, Fârisidir. Türkçeye Fârisiden gelmiştir. Fârisi de Arapçayı tağyir ederek almıştır.) Günah yok bir hanıma, لَا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ hanımlara mestur olmadan çıkmakta günah yoktur. Nerede? فِي آبَائِهِنَّ Babalara karşı (babası, dedesi yukarıya doğru) setir ile görünmek lâzım gelmez. وَلَا أَبْنَائِهِنَّ Evlâtlara karşı (aşağıya doğru evlâdın evlâdına,) torunun torunu ne kadar olursa evlattır. Onlara karşı da setirsiz oturur konuşur. وَلَا إِخْوَانِهِنَّ Kardeşlerine karşı, anne ve babadan olsun, yalnız anadan veya yalnız babadan olsun. Kardeş olduktan sonra, kardeşe karşı da setirsiz çıkabilir. وَلَا أَبْنَاءَ أَخَوَاتِهِنَّ Kardeşinin oğullarına karşı da bir hanım çıkabilir. وَلَا أَبْنَاءَ أَخَوَاتِهِنَّ Kız kardeşinin oğullarına karşı da çıkabilir. وَلَا نِسَائِهِنَّ Ümmetin hanımları da birbirleri arasında toplanırlarsa beraber görüşebilir konuşabilirler. وَلَا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ Cariyelere karşı da setirsiz olabilirsiniz. وَاتَّقِينَ اللَّهَ Ey hanımlar Âllâh'tan korkunuz, Âllâhın emretÂ tiğini yapınız. إِنَّ اللَّهَ Muhakkak Âllâh CelleCelâlûhû كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا her şeye şahiddir.

(Âyette sayılan kişilerin yakınlıklarından dolayı, Peygamber efendimiz Sallâllâhû Aleyhivesellemin hanımlarını perdesiz görmelerinde sakınca yoktur.)

Hâlik-i Kâinat, Habibine iltifat ediyor. Öyle ki bu iltifat hiçbir peygambere yapılmamıştır. Emrediyor;

56- إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا

Salât Âllâh'tan olursa, rahmet mânâsıdır. Eğer meleklerden ise istiğfardır. İnsanlardan ise duâdır. Namâza, salât diyoruz. Çünkü duâyı müstemildir.) Cenâb-ı Hak emrediyor, diyor ki Habibine hitaben. إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ, Âllâh'ın melekleri عَلَى النَّبِيِّ صَلُّونَ salâvat verirler Nebiyye. (Elif-lam ile olduğundan muayyen olan Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'dir. Elif-lam olmazsa her peygamber olabilir.) Muhakkak Âllâh-û Teâlâ ve melekleri, Nebiyyullâh'a salât ederler. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا Ey Âllâh'a Rasûlullah'a imân edenler, صَلُّوا عَلَيْهِ siz de salâvat veriniz Rasûl-û Ekrem'e Sallâllâhû Aleyhivesellem. وَسَلِّمُوا Selâm veriniz تَسْلِيمًا tam bir teslimiyetle. Mademki Âllâh ve melekler salavat verirler, siz de ey Müslümanlar dâima Rasûl-û Ekrem'e Sallâllâhû Aleyhivesellem'e salâvat getiriniz. Emr-i İlâhi olunca farz olur. Bu âyet nâzil olduğu vakit, Abdullah bin Abbas diyor. Rasûl-û Ekrem'den sorduk Sallâllâhû Aleyhivesellem, nasıl salâvat getirelim sana? Buyurdular ki; (Âllâhümme Salli alâ Muhammedin ve âlâ êli Muhammed) diyerek cevaplamışlardır.

Bu âyeti celile ile Rasûlullah'a salâvat getirmek farzdır. Ancak zaman ve mekânla tahdid edilmemiştir. Maamâfih, her ismi zikrolduğunda getirmelidir.

Bu hususta birçok hâdis-i şerifler rivâyet edilmiştir.

“Bana salâtınız sizin için zekâtıdır.”

“Yanında ben zikrolduğum zaman, üzerime salât etmeyen kişinin burnu yere sürtülsün.”

“Kim bana bir kere salât ederse, Âllâh-û Teâlâ ona on salât eder. On günahını siler, on kat derecesini arttırır.”

“İnsanların bana en yakını, bana en çok salâvat getirenlerdir.”

“Âllâh-û Teâlâ'nın yeryüzünde seyahat eden melekleri vardır ki ümmetinden bana selâm getirirler.”

“Yanında ben zikrolduğum zaman bana salât etmiyen ateşe girer” buyurulmuştur.

Zikrin en kıymetlilerindendir Salâvat-ı Şerife.

Zikirten murad, Âllâh'ı hatırlamaktır. Salâvat-ı Şerife'de de aynen bu var, fazlası ile de Rasûl-û Ekrem'e hürmet var. Demek ki salâvat en efdal ibadettir.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor; Kıyamet gününde bana en ziyade yakın olanlar, “**Ekseriye aleyye salâten**” daha çok bana salâvat-ı şerife getirenlerdir.

“Bana salâvat getiriniz. Bana getirmiş olduğunuz salâvat, sizi hata ve günahlardan temizletir.”

“Bana salâvat getirene, melekler de ona salâvat getiriyorlar. Salâvat ile ne kadar çok meşgul ise melekler de o sıralarda ona istiğfar ederler.”

“Bir kimse, Âllâh'ın rızası olduğu halde bana mülâki olmak isterse bana salâvat getirsin.”

“Bana salâvat getirmeye devam edenler, nurlarla sırat köprüsünü geçiyorlar. Nur içinde olan, ehl-i nar; cehennem ehli olmaz.”

“Bir kimsenin bir sıkıntılı işi olursa salâvata devam etsin. Bana salâvat getirenlerin gam ve elemelerini izâle eder. Hacetlerin ifâsına sebep olur. Rızkının artmasına vesile olur.”

“Kara'ne fidduhâ vele sevfe yu'tî

Feserra kulûbenê zêkel atâû.

**Ve haşa Yâ Rasûlellâhi terdâ,
Ve finê men yûazzebü ev yûsâ-û”**

57- إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ
عَذَابًا مُّهِينًا

Onlar ki Âllâh-û Rasûlûllah’ın istea mediğini yaparlar. Eziyet verirler, “şairdir, sahirdir” demek sureyi tiyle. Onlar dünya ve ahirette, Âllâh’ın rahmetinden uzaktırlar. Âllâh CelleCelâlûhû, onlar için rüsvay edici bir azap hazırlamıştır.

İbni Abbas Radıyâllâhû Anh’dan rivâyet edildiğine göre; Bunlar, “Üzeyr Âllâh’ın oğludur, Âllâh’ın eli bağıdır, Âllâh fakir biz zenginiz diyen” yahûdiler. “Mesih, Âllâh’ın oğludur. O, için üçüncüsüdür” diyen nasraniler. Ve “Melekler, Âllâh’ın kızlarıdır. Putlar, O’nun orâ taklarıdır” diyen müşriklerdir.

58- وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بَغَيْرِ مَا كَتَبْنَا فَقَدْ احْتَمَلُوا
بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُّبِينًا

Onlar ki Mü’min erkeklere ve Mü’min hanımlara, yapmadıkları bir şeyden dolayı eziyet edenler. Hiçbir cürüm kesbetmediği halde iftira ederler. Böyle kimseler tahammül etmişler, apaçık olan büyük günahları yüklenmişlerdir.

Bir hanım, setir âyetini lehinde görür. Çünkü evinde hanımefendi olur. Efendisine muhabbeti dâimi olur. Böyle olmayınca o muhabbet zâil olur. Onun için âyet-i kerime nâzil oldu. Hitab Rasûl-û Ekrem’edir, evvelâ aile efradına sonra da ümmetedir.

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ -59
مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذِينَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ Ey Habibim Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesel-lem. قُلْ لِأَزْوَاجِكَ Şefkat, nasihat suretiyle evvelâ ailelerinden, sonra evlatlarından, sonra aşiretinden, sonra da diğerlerine gider. وَبَنَاتِكَ Kızlarına söyle, وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ ondan sonra Mü'minlerin hanımlarına söyle. Emr-i İlâhi budur. يُدْنِينَ Setretsinler, عَلَيْهِنَّ (bir ihtiyaç için dışarı çıktıkları zaman) örtülerini üstlerine almalarını, (vücutlarını örtmelerini) söyle. مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ Eteklerini örtsünler. Onların tanınmaması ve incitilmemesi için en elverişli olan budur. (Cilbâb-celâbîb; Cilbâbın cem'idir. Vücûdu tamamı ile setreder. Yüzünden yalnız gözleri açılacak, ellerini ve ayaklarını setreder. Bu setir, hanımların lehindedir. Hanımlar çıplak olursa, edepsizlerin takibine uğrarlar ve fenalık meydana gelir, iftira edilir.) ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ يُعْرَفْنَ Böyle örtünmek, onların tanınmamalarına daha yakındır. وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا Böyle bildikten sonra edepsizler de yanaşmazlar. وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا Âllâh CelleCelâlûhû mübâlağa ile merhametlidir, bundan önce yapılanları affeder. Emirden sonra, Emr-i İlâhiye itâat lâzım gelir. رَحِيمًا Rahimdir, setrederse affeder.

لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْمُرْجِفُونَ فِي -60
الْمَدِينَةِ لَنُغْرِبَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا

لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ الْمُنَافِقُونَ Eğer münafıklar, böyle Mü'min hanımları takip etmekten vazgeçmezlerse. وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ Kalbinde küfür marazı hastalık, kalbinde imânı zayıf olanlar bunlardan vazgeçmezlerse. وَالْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ Mürcif yalanları,

şehirde kötü asılsız haberleri yayanlar, bu fenalıklarından vazgeçmezlerse. لَنُغْرِبَنَّكَ بِهِمْ Seni, onlara musallat ederiz. (Onlarla savaşmanı ve onları şehirden sürüp çıkarmanı sana emrederiz.) ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا. Sonra orada, senin yanında ancak az bir zaman kalabilirler.

Şehirde kötü haber yayanlar bir tâife idiler. Peygamber Sallâllâhû Aleyhivesellem bir yere seriyye gönderirse, bunlar yalanlar uydurarak "onlar öldürüldü veya bozguna uğradılar" derler. En azından, Mü'minler hakkında kötü haberler yayılmasını isterlerdi.

61- مَلْعُونِينَ أَيْنَ مَا تُقْفُوا أَخِذُوا وَقْتِكُمْ بِهَا قَلِيلًا

Onlar mel'undurlar. (Âllâh'ın rahmetinden tard olunmuşlardır.) أَخِذُوا وَقْتِكُمْ بِهَا قَلِيلًا Nerede ele geçirilirse yakalanır ve öldürülürler.

Bu âyet-i kerime, setir âyetinden sonra geliyor. Her zaman da bu münafıklar bulunuyor. Hanımlar için "serbest açık daha iyidir" diyorlar. Hâlbuki Emr-i İlâhi, hanımların setredilmesi içindir. Setir olduğunda nesep aile temiz olur, pislik ortadan kalkar.

62- سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا

Âllâh'ın âdetidir. Mahzun olma Ey Habibim. Münâfıkların bulunmasından mahzun olma. O zaman Mü'min, kâfir, münâfık olduğu gibi bugün de var, bundan sonra da olacaktır. سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ Sizden önce geçen (millet)ler hakkındaki, (Peygamberlere karşı iki yüzlülük edenler öldürülürler.) Âllâh'ın kanununu değiştirmeye asla (imkân) bulamazsın.

Tevkifat-ı İlâhiye olmadıktan sonra, ilim olsa bile ne faydası olabilir. Tevkifat-ı İlâhiye olursa ilim fayda verir.

يَسْأَلُكَ النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِ ۖ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ-63
السَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا

Hâlik-i Kâinat, Habibine beyan buy yuruyor. Müşrik veya münafıklar aralarında görüşmüşler. Sana gelirler de kıyametin ahvalinden sana sual edecekler. Kıyametin mevcudiyetini müşrikler inkâr ediyorlardı. Onlar istihzâ tarikiyle soruyorlar. İnanmadığı halde eğlence olsun diye soruyorlar. يَسْأَلُكَ النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِ Kiyamet gününün ne zaman olduğunu senden soracaklar. قُلْ Ey Habibim, onlara cevap ver. إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ Kiyametin ilmi, Âllâh'ın nezdindedir. Kimseye bildirmiyor, bildiremeyi irâde etmiyor. Cenâb-ı Hak, Habibine kıyamete kadar her şeyi bildirmiştir. Bir kısmını bildirmeye memurdur, diğer bir kısmını bildirmeye memur değildir. Bildiği halde kıyameti bildirmeye memur değildir. وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا Onun ilmi, Âlâh-û Teâlâ'nın nezdindedir. Ne bilirsin? Belki o saat pek yakındır.

إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكَافِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا ۖ-64

لَعَنَ الْكَافِرِينَ Muhakkak Âllâh CelleCelâlûhû müntekimdir. Rahmetinden uzaklaşan kâfirleri, وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا onlar için çalgın yalınlanmış bir ateş hazırlamıştır.

خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ۖ-65

خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا Orada ebedi olarak kalacaklar. لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا

وَلَا نَصِيرًا (Kendilerini koruyacak) ne bir dost ne de bir yardımcı bulamayacaklardır.

يَوْمَ تَقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ يَا لَيْتَنَّا أَطَعْنَا اللَّهَ وَأَطَعْنَا الرَّسُولَ -66

تَقَلَّبُ Ey Habibim, kıyamet öyle bir gündür ki onlara bildir. وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ Yüzleri, vücûdları ateşin içinde bir taraftan bir tarafa döndükçe alt üst olur. يَقُولُونَ O zaman derler, ehli cehennem olanlar. يَا لَيْتَنَّا أَطَعْنَا اللَّهَ "Keşke biz, Âllâh'a itâat etseydik. Peygamber'e de itâat etseydik" derler.

وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبْرَاءَنَا فَاصْلُنَا السَّبِيلَا -67

وَقَالُوا Diyorlar, yalvarırlar fakat iş işten geçmiştir. رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَاكُبْرَاءَنَا büyüklerimize itâat ettik, büyüklerimize uyduk. فَاصْلُنَا السَّبِيلَا Bizi yoldan saptırdılar." Öyle ise;

رَبَّنَا آتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ وَالْعَنَهُمْ لَعْنًا كَبِيرًا -68

رَبَّنَا آتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ Ey Rabbimiz, onlara iki kat azap ver ve onları büyük bir lânetle rahmetinden uzaklaştır."

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ آذَوْا مُوسَى فَبَرَّاهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا -69
وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ وَجِيهًا

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا Âllâh CelleCelâlûhû emrediyor. Ey imân edenler, تَكُونُوا كَالَّذِينَ آذَوْا مُوسَى Mûsâ Aleyhisselam'a zahmet veren yahûdiler gibi olmayın. فَابَرَّاهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا Âllâh-û Teâlâ, Mûsâ Aleyhisselam'ı onların dediklerinden pak ve beri kıldı. وَكَانَ عِنْدَ

اللَّهِ وَحِيَّهَا Mûsâ Aleyhisselam, Âllâh'ın indinde makbuldü, gözde (değerli, itibarlı) idi.

Mûsâ Aleyhisselam'ın kavmiyle birlikte soyunup yıkanmadığını görenler, uzvi bir hastalığı olduğunu söyleyerek onu incittiler. Bir gün Mûsâ Aleyhisselam, tek başına yıkanırken elbisesini bir taşın üstüne koymuştu. Giyinmek için gelince; taş, elbise ile hareket edip kavminin yanına geldi. Böylece onda bir hastalık olmadığını gördüler. Bu iddiaları asılsız, kendi şهادetleri ile ortaya çıkarıldı.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem de bir ganimet taksi-mi esnasında münasebetsiz bir itirazla karşılaşmıştı. Âyet, bu tür eziyetlere işaret ederek Mü'minleri uyarmaktadır.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا -70

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا Ey Âllâh-û Rasûlüllâh'a Kur'ân'a imân eden Mü'minler, اتَّقُوا اللَّهَ Âllâh'tan korkunuz. Emrettiğini yapınız, nehyettiğinden vazgeçiniz. Rasûlüllâh'a zahmet vermeyiniz. وَقُولُوا Söyleyiniz, قَوْلًا سَدِيدًا sözün doğrusunu söyleyin.

يُضِلِّحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا -71

يُضِلِّحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ Sizin amellerinizi ıslâh eder, kabul eder demektir. وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ Ve günahlarınızı affeder. وَمَنْ يُطِيعِ فَقَدْ فَازَ Her kim ki Âllâh'a ve Rasûlüllâh'a itâat ederse, فَازَ O'nun nezdinde bütün istekleri husul bulur, büyük bir kurtuluşa ermiş olur.

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا -72
وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ Biz Azimüşşân arz ettik, söyledik emâneti ki cüz'î ihtiyardır. İyiliğe karşı iyilik, fenalığa karşı fenalık bu imkânı vermek. عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ Göklere, yere ve dağlara teklif ettik. فَابْتِغَاءَ مَا يَحْمِلُنَهَا Onlar bunu yüklenmekten çekindiler, (sorumluluğundan) korktular. وَآشْفَقْنَا مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ Korktular, bu sorumluluğu almaktan endişeye düştüler. İnsan ise bunu yükledi. إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا بِلِئَامِهِ İnsan bu emaneti aldığı için nefesine zulmetti. جَهْلًا Cahil idi. Onu yüklenmesinde ne kadar zorluk olduğundan habersizdi. İradeyi İlâhiye bu olduğundan olması kaçınılmazdı.

(İnsana yüklenen emanet; işlenmesinde sevap, terkinde ikab olan ibadet ve davranışlarla akıl ve düşünce kabiliyetidir. Kulluk ve akıl emanetine riâyet edilmezse, zulüm ve bilgisizliğe sapılmış olur. Bu emaneti vermekle Âllâh, insanı teklifleriyle sorumlu tutmuş ve böylece onu imtihan etmiştir.

لِيُعَذِّبَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ وَيَتُوبَ اللَّهُ-73
عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا

Âllâh bu emaneti vermek surekiyle erkek ve kadın münafıkları azaplandırırsın. (Emir teklif ediyor, yapmıyor azaba müstehak olur.) وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ Puta tapan erkeklere ve puta tapan kadınlara azap edecek. وَيَتُوبَ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ İmân eden erkeklerin ve imân eden kadınların da tevbesini kabul buyuracaktır. وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا Âllâh Celle-Celâlûhû, Mü'min olanlara mübalağa ile merhamet eder, rahmet eder tevbe edenlere.